Ketabton.com

پښتو متلونه

تولونه او تحلیل

د

S.STHORBURN

ژباړه او بیالیکنه

د شیر محمد کریمي

خپرونکی

دافغانستان دعلومو اکادمي

دژبو او ادبیاتو علمی او تحقیقی مرکز

پښتو ټولنه

د فولکلور او شفاهی ادب لوی مدیریت

۱۳۶۰

د چاپ ځای : گوندی مطبعه
د چاپ شمیر : ۱۰۰۰

PROPERTY OF ACKU 1508

سریزه

دافغانستان علومو اکادمی د ژبو او د بیاتو علمی او تحقیقی مرکز د فولکلورلوی مدیریت و یاړی چی د خپل مترقی اووګړنی دولت دکلتوری پالیسی له مخی‌داولس‌دادبیاتوډیر ارزښتمند آثار خپل ملت ته په چاپی ډول وړاندی کړی اوداولس دکولتوردغنا سبب کیږی،**دغه کتاب‌چی دپښتوژبی متلونه پکی‌راټول شویدی دپښتوشفاهی‌ادب** وړیوه مجموعه ده .

دغه متلونه چی په دی مجموعه کی خوندی شوی داولس هغه لویی خبری دی چی په هره جمله کی یی لوی مفهوم پروت دی.ښه به داوی چی دمتلونو دارزښت ، منځ ته راتګ او نورو ځینو خصوصیاتو یی څه خبری وشی .

دهر ملت او ټولنی تاریخ ددوی دروحیاتو ښکارندویی کوی او د نفسی خصوصیاتو هنداره ده ، دیوه ملت لوړتوب اوکښته توب د هماغه ملت دروحیاتو او احساساتو اغیزه او نتیجه ده دټولنو په ټولنیز نفس کی دوه علتونه ډیر مهم دی اول وراثت او دوهم محیط هر محیط ځانته اغیزی لری اخلاق او دودونه ، جزبات نفسیات او نور ټول دانسان مادی او معنوی خصوصیات دچاپیریال په اختلاف تغیر کوی مثلاً : هغه اربابان چی دپښتو - نخواله سیمو څخه دهند ورشوګانو ته واوښتل نوهلته ددوی ټول خصوصیات وګرځیدل مګر هغه اربابان چی‌په دغو غرو کی میشته شول‌دبیلو

خصوصیاتو لرونکی دی ځکه ادبیات او ژبــه شعر متلونه ، قصی او نــور ادبی روایات تل دهغه ملت داجتماعی نفس اوملی خصوصیاتو هنداره وی . نوکه څوك وغواړی چی دیوه ملت ټولنیز خصوصیا ت او جذبات وڅیړی نودنوموړی څیړنی لپاره په ادبیاتو کی ډیر ذخایر اومواد لاسته ورتلای‌شی. دپښتنو دشفاهی ادبیاتو یومهم‌توك متلونه دی‌چی په لنډو وینا ووکی‌حکمتونه او دګټی خبری ځای شوی وی .

په متلو نو کی دملتونو دروحیاتو خواوی پرتی وی او ځینی پوهان وایــی چی‌له شعر څخه هم متلونه دملتونو پرعقلیت ښه دلالت‌کوی ځکه متلونــه دعوامو له تفکر څخه حکایت کوی اودعوامو په ژبه وی په مختلفو او ضاعــو کی‌دتجربو نتیجی دی‌چی په لنډو کلماتو کی‌ځای شوی‌دی مثــلا د پښتــو دا متل که وګورو : «جنګ‌په وسله کیږی اوننګ په غله» له نوموړی متل څخــه داسی نتیجه اخستل کیږی .

دپښتنوټولنیز ژوند دوه رکنه لــری :

١ـ له ځانه دفاع

٢ـ یوله بله سره په روغه ژوند کول

په پورتنی متل کی لومړنی رکن ته جنګ او دوهم رکن ته ننګ ویل شویدی ددوی عسکری احساسات په دفاعی حرکاتو کی او دننګ جذبات په خپلــوی او روغه کی د ژوندانه دار مدار وو. وسله په دوی کی مهم اوغله هم‌داړتیا شی وه (١).

نوموړی ټولنیزی اړتیا دوی کرنی ته هڅول ، نویی په معاشره کی زراعتی روحیه اودکرنی قدرکول داخل‌شول . داروحیه که څه هم دزړو اریائیانــو ده او په زړو کتابو کی ددوی زراعتی حالت ډیرښه څرګندشوی مګرپه پښتو نوالی کی‌خودغه روح بل‌راز شواودپښتنو دروحیاتوسره سم‌دننګ دپاره یو ه وسیله شوه اوله هغه څخه مونږ‌ته معلومیږی چی دپښتنو دټولنیز ژونــد اساس ننګ ؤ . نودننګ لپاره غله او کښت ضرور ؤ او دی کیفیت د پښتوـ نخوا وګړی اکثر کرونکی اوزراعت پیشه کړل .

په همدی ډول‌دپښتو هرمتل‌یوه ګټوره وجیزه ده چــی‌ددوی روحــیات او ټولنیز ژوند ښه ځینی ښکاری‌او‌دپښتنوداولسی ادب‌هغه بډایه پانګه ده چی دټولنی دژوند ټولی خواوی پکی څرګندی شوی دی: مینه اوښکلا ، وصال او بیلتون خوښی او خوا شینی ، اخلاق او تاریخ ، جغرافیه او مذهب ، اقتصاد اوعدالت ، وطنپالنه اونوری ایډیاګانی پکی ځای کړل شوی دی .

ـمتلونه دپښتنو په هره سیمه ،هرکلی او هر کور کی داولس دادب یوه مهمه او درنه برخه جوړوی چی په هره سیمه کی په خاص ډول دیوه

---

(١) وږمه ٩ کال ، اګړه ١٣٤٤ کال ، مخ ١٥

مطلب دادا لپاره ویل کیږی . او دا چی داولس دادبیاتو یوه مهمه اوارتــه برخه ده نوپه دغه وسیله کله کله متلونه دژوند ترخی په چا اسانـوی ا و کیدای شي‌چی دیوه‌متل‌په ویلو دخپل زړه‌تسکین وکړی اودغم درو نـــد پیتی له ځانه لری کړی . متل دخبرویوه لنډه‌جمله‌ده چی دمعنا په لحاظ‌بشپړه اودمفهوم په لحاظ عامه وی ښاغلی دوست «دپښتو داولسی ادب لاری» کتـاب کی لیکلی :«دمتل بلاغت اوفصاحت په دی کی دی چی دفورم له مخی لنډ او موجز،اودمعنا په لحاظ مستعار اوکنایه ، دافهام له مخی ساده او عام فهـم او ا ودافادی په لحاظ په هدف رسا اوسم لګیږی . » (۱)

دپورتنی عبارت له مخی‌رښتیا هم که چیری هرمتل تحلیل او تجزیــه کړونو دهرمتل پــه خوراساده الفاظو کـــی لو ی مفهوم پـروت وی . لومړنی ویونکی ښکاره نه وی خودحکیمانه او فیلسوفانه افادی‌او ارزښت له برکته داولس پرژبه جاری پاتی شوی وی اوله یوه نسله بل‌ته رسیږی .

دمتل پـه ویلو کی‌کـه څـه هم شخص مفرد غـایب یامخاطب ځای‌لـری خودویونکی او اوریدونکی له خوا یی دپوهیدو مفهوم او هدف عام وی اودا چی متل یا متلونه له کومه شوی او څرنګه پیدا شوی باید وویل شي چـی دفولکلوریستانو په ګروهه متلونه هغه‌وخت داولس په ژبه جاری شــوی چی داولس ژبی لادلیك په قیدنه کی‌وی راغلی .

متلونه چی‌دژبی بار زښته پانګه اود اولس دژوند پیښنو او کلتـــور هنداره ده‌په ژبه کی دپیدا ینبت څو لاری لری چی تر ټولو با ارزښته او مهمی لاری یی دا دی :

-دطبعی او ټولنیز وپیښنو له درکه هغوته دارزښت ور کو لو او پـــه مستعار ډول په تیپیکو پیښنو کی دکارونی او تکرار له لاری.

دتاریخی پیښنو ددرك او انعکاس له لاری

- داشعارو اوسند روله لاری

-بیخی محدوده برخه دکتابونو له لاری

-دمذهبی احکامو او روایاتو له لاری

-دنورو ژبو دترجمی او اخستنی له لاری

ډیرځله لنډۍ دمتلونوپه ځای کارول کیږی‌اودا حالت هغه وخت مینـــځ ته راځی چی لنډۍ له خپلی اصلی معنا څخه ووځی اوکنایی معنا افاده کړی لکه :په پټاسودی اموخته کړم‌ماته دجوارووپولی خونـدنه را کوینــــه داهغه‌وخت وی چی خپل‌یار په ښوښوسو غاتونو اموخته وی‌او کلـــه‌چی ورته ادنـــی‌سوغات‌راوړی‌نو‌په دی‌صورت کی‌کم‌بهاسوغات‌خوندنه ورکوی او وا یـــی

ولی دی اول راته ښه سوغات راوړ . په همدی ډول دمتلونو او ادبیاتو

---

(۱) دپښتو داولسی ادب لاری مـخ ۵۸

(c) ketabton.com: The Digital Library

تر مینځ ډیر ځله اخذ او اقتباس لیدل کیږی ډیر ځله یو بیت یا مصراع د متل په ځای تکراریږی اومتل گرځی مثلاً :

خپل وطن کشمیردی ماپردیوطن ته چیری وری * زړه مـی شو ذری ذ ری
نصیحت په غافلانو اثرنه کا* دسړی اوسپنی خوشی تکول دی

متلونه عموماً پـه ټولنو کـی پـه معیاری ژبـو خپر یــږی ، هغـــه متلونه چی په معیاری ژبه وی دټولنی په هر گوټ کی اوریدل کیږی خو د ټولنی په ځینو سیمو کی داسی متلونه هم وی چی په هغو کی دیوی لهجـی انعکاس ساتل شوی وی لکه :

چی‌رار سیږی دسوات پستی *دخوارانو به ښکاره شی‌سری پوندي (۱)
ډیرځله په متلونوکی داهم لیدل‌کیږی چی‌دژبی دیو لهجی دیـــو ی کلمـــی په ځای په بله سیمه کی بله کلمه کارول‌کیږی لکه په لویدیځی لهجـی کی گیلگی د موږی په زور غورځی .

په ختیځه کی «دگیلگی په ځای آس کارول کیږی»

په متلونو کی ډیر داسی متلونه هم شته چی سندریز خصوصیت لـــری چی دمتلونو همد غه سندریز خصوصیت دمتلونو په ارزښت کی ډیر رول لری ،په متلونو کی هرډول استعاره ،کنایه اومجاز ځای شوی دی ،خـــو سره له دی یی‌مفهوم اودکارونی موردبیخی څرگنددی چی‌ایجازاو دبداعت خصوصیات یی ادبی مقبولیت عام کړی دی په پښتو ژبه کی عموماً دوه‌ډوله متلونه موندل کیږی .

۱ـمنظوم متلونه

۲منثور متلـونه

دکولتوری وگړ پیژندنی له څیړنو څخه څرگنده شویده چی دهری ټولنی متلونه ځانله ځینی ارزښتونه منعکسوی اونوموړی ارزښتونه هغه ارزښتونه دی‌چی په ټول‌تاریخ کی‌دگډو تجربو له لاری‌مونږ ته‌رارسیدلـــی دی (۲) متلونه چی ځینی ارزښتو نه یی دگډی بشری پوهنی زیږنده دی او کیدای شی‌په اکثرو ژبوکی یی مثالونه پیدا کړو او همدارنگه ځینی نور متلونــــه شته چی نسبی بڼه لری دخاصی ټولنی کولتوری ارزښتو نـــــه او یــــا دیوی ټاکلی دوری اړیکی تمثیلوی.

هغه متلونه چی مطلق ارزښت لری لکه :ارمان چی‌وروستی عقل ړومبی وی .

انسان تابع د احسان
اول همیانی گوره بیانو شی را نیسه

---

(۱) دپښتو داولسی ادب لاری ۵۸ مـخ
(۲) دفرهنگ مردم مجله دریم کال ٤ گڼه ٥ مـخ

دمسلط کلتور نمایندگی کوی .
په پښتو ژبه کی ځینی داسیمتلونه هم شته چی کولتوری ریښی لـری اوبلی ژبی ته یی ترجمه گرانه ده لکه :
پورتنی متل په یوه خاص کلتور پوری اړه لری .
لنډه دا چی متلونه دیوی ټولنی دارزښتونو ،انگیرنو او گرو هنو هنداره ده.

ځینی متلونه دټولنپو هنی دپاره دکلی حیثیت لری او له هغو څخـــه دیوی ټولنی دژوند دڅرنگوالی په باب ډیرمعلومات ترلاسه کیدای شـی . داچی دژبواوادبیا توپوهنځی له مونږ څخه وغوښتل چیدغلام محیالدین افغان دشپیتم تلینپه ویاړ دمتلونو دغه مجموعه خپره کړو ،دغه مجموعـــه چی چی همدا اوس ستاسی په واك کی ده S.S THORBurn را ټــولـــه کړی ، تشریحات یی پری لیکلی پـه انگریـــزی یـی ترجمـه کـړی او د Bunnu or our Afghan Frontier پـه دریم فصل کییی خوندی کړیدی، ددی ضبطیوه خاصه ځانگړنه داده،چی نوموړیتربرن له انگریزی ترجمی سر بیره د متلونو اصلی پښتو شکل هم په ځانگړی ډول په پښتـــو الفبی خوندی کړیدی، د ځینو متلونو په باب شرحی او په اولس کی ددغو متلونو په باب قصی اوروایات یيهم راټول اوخوندی کړیدی .
دغه مجموعه ډیرداسی متلونه لری چی دمتلونو په نورو مجموعو کی نه دی راغلی ، اوکه ځینی یی راغلی هم وی نوکله چی مونږ د متلونو په تحقیقی څیړنو کارپیلوو. دغه مجموعه محققینو ته دنسخه بدل په توگه ډیرښه کار ورکوی ، او په بله وینا د متلونو دبیلابیلو وریانتو نو په ښوولو کیډیره گټه ځنی اخیستل کیدای شی .

دامتلونه ټولوونکی ، له کوم کتاب یامجموعی نه ندی رانقل کړی، بلکـه په اولس کی یی راټول کړی ،او دپښتنو دیوی خاصی سیمی متلونه دی ،چی خپرول یی زموږ داینده څیړنو له پاره گټور بریښی .

په همدی اساس یی خپرول وړولیدل شول ، چی دادی دژبو او ادبیاتـــو دپوهنځی په سپارښتنه د افغانستان دعلومواکاډیمی دعلمی او تحقیقی مرکز دشفاهی ادب او فولکلور دلوی مدیریت لهخوا دپښتنیفولکلور مینانو ته په مینه وړاندی کیږی .
ښایی دغه مجموعه ځینی تیروتنی هم ولری موږ دموادو په توگه بی لاسو- هنی چاپ کـړل .

په درناوی
څیړنیار مصطفی نږدی
دفولکلور او شفاهی ادب لوی مدیر

پښتو متلونه

موږ ټول په دی پوهیږو چی متل څه شی دی ، او په یوه متل کی څه شی وی . مگر بیاهم ډیر کم خلك دی چی بی له زیات تفکر څخه دهغی مفهوم بیان کړی . دمتل لپاره خاص تعریف ورکول مشکل کار دی ځکه چی د متلونو ، مقولو ، شعارونو او نورو اخلاقی او اجتماعی کیسو ترمینځ کله زیات مشابهت د معنا او مفهوم په لحاظ موجود دی.
متلونه داسی جملی دی چی د خلکو په منځ کی خاص استعمال لری او د یوه مفهوم دتائیداو تثبیت په خاطر په خاص ډول سره استعمالیږی ، اوزما په نظر دا ترټولو لنډ تعریف دی. ترهغه وخته پوری چی د ټولنی یوټولنیز اومشترك مضمون دټولو له خوا دعقل اوپوهنی له مخی سره زبیښلی شوی اونښتیږلی شوی نه وی اوله هغی یو ه‌دا سی لنډه جمله را زیږیدلی نه وی چی دټولو له خوا قبوله شی‌اوپه منطقه کی‌یی ریښی دکلو کلو په تیریدو سره پخی شوی‌نه وی ترهغو پوری دمتل‌په نوم نه شی یادیدای.
دداسی شریفانه مقام‌تر لاسه کولوپه خاطریومتل‌که څه هم لنډ دشعور نه ډك او خوږوی خودخلکو له خوا باید ومنل شی. ددی لپاره چی‌متل دخلکو له‌خوا قبول‌شی بایدپه ساده او عامیانه ژبه کی وی او همدارنگه داسی آهنگ اواز ‌انگه په کی وی چی دخلکو په غوږو ښی ولگیږی او په مغزوکی سملاسی ځای ونیسی او زړونه یی قبول کړی . ددی مقصد لپاره په یوه متل‌کی همیشه وزن ، قافیه ، زیراوبم یو ځای کړای شوی دی. په یوه متل کی دری ضروری شیان دادی:

لنډوالی ـ مقصد او مفهوم ـ خوږوالی . هرمتل چی دادری صفتونه ولری که په هره ژبه کی وی دخلکو له خوا دقبلیدو وړگڼل کیږی . دمثال په توگه که چیری یوسړی داهیله ولری چی متل جوړ کړی او دگور په ډېره ئی ولیکلی شی چی «دی سړی متل جوړ کړی دی .» او متل یی دری ضروری شیان هم ولری لکه لنډ والی، مفهوم او خوږوالی . ترڅوچی خلك هغه په خپلو اذهانو کی ونه منی بیاهم موږ متلونه ورته وایو ، دخلکو له خوا قبلول دمتل لومړنی شرطدی .متل په خلکو باندی تحمیلیدای نه شی.
دمتلو نو ترټولو پخوانی کتاب ښائی دسلیمان پاچا دمتلونو کتاب و ی .
له هغه وخت څخه راپه دی خوا په ملیونونو متلونه لیکل شوی او منځ ته راغلی دی، ډیریی له منځه تللی دی او ډیر یی لاتر اوسه له پخوا څخه ژوندی پاتی شوی دی.څه زاړه او څه نوی خو که چیری د مختلفو ټولنو متلونه سره مقایسه شی بیاهم دیوه مطلب دافاده کولو لپاره سره ورته والی لری .
دپښتو متلونو دالومړی کلکیسون دی نوځکه به خامخا نیمگړتیاوی لری .
او دا متلونه خاص دپښتنو دعرف او مفکورو ښکارندوی دی . نو ځکه فکر کوم چی دپښتنو دمعاشری دپوهیدو په خاطر به دگټی وړ متلونه وی . کاشکی په سل گونه نور متلونه می را ټول کړی وای او همدارنگه ډیر متلونه می پریښودل ځکه چی د لفظ په لحاظ د ادب څخه یوڅه لری وو، همدارنگه ماهغه کړی ده چی ددری یا عربی ژبو متلونه ورسره گډنه کړم او خالص دپښتنو خاص او ځانگړی متلونه ټول کړم . سره له دی که ځینی ئی راغلی هم وی البته علت ئی دادی چی دهغو دسوچتابه په هکله ماته اشتباه موجوده وه. زماپه نظر دداسی یوی مجموعی هدف دادی چی دیوی ټولنی په دننیو افکاروخبرشوددوی دټولنیزوحالاتو څخه معلومات ترلاسه کړو. د بشر هرنژادله ښکته نه ترپورته پوری په علمی مقیاس سره چی یو څه اندازه په ژبه کی لاس ولری بی شمیره متلونه پیژنی متلونه که څه هم لیکل شوی نه وی خود پرځان دانتقاد په شکل شفاهاً موجود او ټولنړ ی ته معلوم دی.
دمتل په واسطه دیوی ټولنی ډیر پټ د ننننی رازونه پیژندل کیږی .دا حقیقت په تیره بیا په وروسته پاتی او لومړنیو قبیلو کی ښه تحقق مومی او دهغوی متلونه په هم دی علت ډیر ارزښتناك شمیرل کیږی .مگر کله چی دیوی ټولنی متلونه ارزیابی کوو دهغو خلکو ټولنیز اوعلمی مقام بایدپه نظر کی ونیسو . ځکه چی متلونه معمولاً دیوی ټولنی دلوړی طبقی دخلکو له خوا اختراع کیږی چی دټولنی له عمومی اخلاقی او ټولنیزی مرتبی څخه لوړدی ، او دا متلونه ددوی عادات او افکار ښه تمثیلوی او عمومی وضع نه ښیی .متضاد اونه پخلا کیدونکی متلونه هم دسره ورته موضوع په

هکله شته چی ځینی یی ادبی او ځینی نوریی ډیر سپك او په بازاری ژبه وی چی داسپك متلونه په حقیقت کی دخلکو دعامو افکارو ښه ممثل ګڼلی‌شو اودا دخلکو دپرګنو نظر بلل کیږی . دا لاندی متلونه چی مارا ټول کـړی دی‌زیاتـره ئی‌د۱۸۷۲ م کال پـه منی اود۱۸۷٤ م پـه ډیـره‌تـوده هـواکی راغونډ کړای شوی دی . د «میرانی ـطبقه اومحل » تر عنوانو لانـدی متلونه دا باسین دوادی دی اوددی‌منطقی (بنو)په‌خلکو‌پوری ارتباط نه لری بلکه د پیښور ، خوست او ختیکو د غونډ یو ځخه راټول کړای شوی دی. او ځینی متلونه ئی په ډیرو خاصو منطقو کی مروج دی . او همـدارنګـه داهم نه شوو یلای‌چی داټول متلونه ددی‌ساحی خاص متلـونـه دی . که‌چیری دمتلونو ریښه اومیتود دافکار وداظهار اوویلوپه ارتباط وګـورو نوهغه داچی ډیری طبقی له‌هغو سره له‌اخلاقی او نورو خـو اونه ارتبا ط لری، چی‌وروسته به بیان شی . که‌څه هم‌بشر په‌مختلفو نژادو ویشل کیږی او دنسب یاژبی په اساس ارتباط نه‌سره لری خو بیاهم خالق انسا نـا ن داسی پیدا کړی دی چی مشابه فکرونه ، منی او خواهشات لری. د ټولنو

دنژاد ونودتفکر په ارتباط که سپین دی او که تور ،آرین دی اوکه سیمتیك متمدن دی اوکه وحشی ، دتدریس اوپوهی په مرسته په مشابه ارزیابـی دی نتیجی ته رسیدلی دی چی دخلکو دعمومی احساس او دخلکو د حرکاتو او فعالیتونو اداره کوونکی عوامل ئی بللی شو . دهرعمل منشأ چی ځیړل کیږی دهغی سره شرف ، افتخار او شرم او ننګ د مربوط عمل سره مدنظر نیول کیږی که څه هم به دهغی په تشریح او تحلیل کی د علمی سوئی مختلف ستا ندارد موجود وی . بالاخره موږ ته دا ثابتیږی چی د ډیـرو خلکو ،چی ژبی یی ځیړل شوی دی متلونه یی د خلکو په مینه ، میړانه

توره ـډار ـښیګړه ـبدګړه ـهوښیاری ـبی‌عقلی ـدښځو ضعف ،دسړیو غولول ـتکبر او داسی نورو طبقاتی خصوصیاتو په هکله دی او یوله بل سره تشابه لری . پښتانه دډیر نژادو په پرتله انګریزانو سره لـږ توپیر لری مګر سره له دی د دواړو خلکو ترمنځ دومره زیات لیری والی لیدل کیږی چی داکثرو مشابه معناوو لپاره د دواړو خلکو په ژبو کی‌دحیرا نتیا ځای شتـــه .

داچی دمختلفو ممالکو دمتلونوترمنځ تشابه شته ترپور تنیو تشریحا تو اضافه ضرورت نه لیدل کیږی ـپه‌دی باید قانع واوسیږو چی هغه متلونه چی دخلکو داکثریت او دهغوی د عقاید وسر ه ورته والی لری له یـــوی نقطی څخه منشا اخلی . په دی کی هم شك نه شته چی ځینو متلونـــو بین المللی شهرت ګټلی دی او ډیر زیات متلونه شته چی په مختلفـــو ژبو کی رواج لری . دمتل دمنشا دپلټولو لپاره دا کفایت کوی چی دعامو خلکو داذهانو څخه څه چی منعکسوی بهتر ینه منشا یی بللی شو. او ځینی

متلونه دومره پخوانيدي چې اصلاً دهغې ريښې نه شو پيدا کولی ، خودومره ويلای شو چې‌دا متلونه د پېړيو پيړيو راهيسې د انسانانو په ژوندانه پورې تړلي اونسل په نسل انتقال شوي دي .

پښتانه ، هرڅوک‌چې دي ،دوی‌پخپله هم‌دټولوښو اوغوره‌متلونه جوړونکي دي خوځيني متلونه دلفظ‌له مخې‌ډېر نازک‌خيال اوښکلي ليکل شوي دي‌چې د بشري زړه غوره کارونه اوښه معلومات منعکسوي . دهغوی اصلي مفهوم متاسفانه زماپه ژباړه کې (دمولف نقل‌قول‌دی) نه بريښي، اوداسي‌ښکاري‌چې دا متلونه ديوه پوه‌او عالم سړی‌علمي مقولي‌دي،نه دخلکو د اذهانو انعکاس. داهم واضح ده‌چې دامتلونه‌چې دعلمي مقولو په شکل مروج شوي دي‌اود پښتنو خاص‌خصوصيات‌نه ښئي د ځينو ملايانو، عالمانو ، سوداګرو او حجاجو په واسطه له نوروځايوڅخه راوړل شوي‌دي . په دې‌پروسه کې دنورو قبايلو متلونه هم ياکټ‌مټ رانقل‌شوي‌دي اوياڅه تغير اوبدلون‌په کې‌راوستل شوی دی‌ترهغې‌چې دهماغه قبيلي‌دخاصوضرورياتوسره تطابق‌وکړي. ددې‌نظريې‌په تائيد سره‌زه‌بايد ووايم کله‌چې مادښودمنطقي متلونه راټول کړل اوڅه نه و پاتې، نوماته دخوست دمنطقي‌متلونه راورسيدل اوځيني نوريې له پيښور څخه لاس ته راغلل، هغه هم‌کله چې‌ما وڅېړل ياتکرارو اويا داچې زاړه‌متلونه په نوی لفظي شکل بدل‌شوي وو .

متلونه پښتنو ته دومره ارزښت لري لکه د انجيل عبارتونه چې مسيحيانوته د قدر وړ دي . او د خلکو د ژوندانه لپاره دا متلونه د قاعدی اوقانون مفهوم لري. څرنګه چې د يوه متل څخه ډېر زيات مفهومونه اخيستل کيږي نو يو متل په څو موردو کې د استعمال وړ دی. حتی کله کله د يوه متل څخه په متضادو حالاتو کې استفاده کوی چې زه دا قدرت نه لرم چې د هغې علت او سبب بيان کړم .

کومې جملې چې‌زه‌يې په لاندې ډول بيانوم ځيني‌يې دمتل‌په شکل نه شو درجه بندی کولای ځکه چې دا جملې په رواجي شکل د بې سوادو خلکو په خولو په ورځيني ژوند کې استعما ليږي چې‌د لفظله مخې اکثره يې‌ډېری سپکې کلمې دي . موږ که کله له کتاب څخه يوه مقوله يامتل اقتباس کړو يو بې علمه اوبې سواده سړی دموضوع په ارتباط له‌خپلو مغزو څخه يوه داسې جمله راباسي چې مفهوم يې‌کټ مټ دغه شان دي او دايومتل دی چې دشعار اومقولي‌په اندازه تول لري. دپښتنو دژوندانه درواج سره سم دپښتنو ځيني غوره دو دونه اودهغې په ارتباط متلونه وړاندې کوم :

(c) ketabton.com: The Digital Library

گدایـــی

که څه هم گدایي دپښتنو لپاره له شرم نه ډکه موضوع ده اوگدایي‌دانسان دحیثیت‌ټیټوونکی ده،خوسره‌له دی‌گدائي اوراځي‌او هری خواتـــــه د یوی‌گولی ډوډی او تودی شپی تیرولو لپاره په حرکت کی دی .هغه څوك چې په دې ډول روزی پیدا کوی له نیکه مرغه ډیر کم دی. گـدایـان کـه هندوان دی‌یا مسلمانان‌خپلی گدایی ته مذهبی بڼه ورکوی، د فقیر او ملنگ په نوم خیر او خیرات ټولوی. په مروتو کې مې نه یادیږی چې چاله ما څخـه خیر غوښتی وی‌مگر په بنوکې څو بنوڅیو له‌ما څخه څه غوښتی‌دی. مگر پـه وزیرواو نورو غرنیو منطقوکی بل‌شکل موجوددی کله‌چې‌کوم «صاحب» هلته ځی نو کوچنیان مخې ته ورځی او سوال کوی . که چیری کوچنیان نـــه وی حتی ښځی او نارینه هم دا کار کوی .

۱ـ د فقیر چی چیری ښه هلته ئی شپه .
۲ـ که گدا د بل په غولی غرض نه کا سپی به نه که په گدا باندی‌غرض
۳ـسپی که په خپل منځ‌کی سره خوری فقیرته ئی یوه وی .
٤ـ د سوال خواړه د پوزی وینی څټل دی .
٥ـ ورك شه هغه ور ورچی له ډمانو غواړی پور .
٦ـ یوه سپی میچن څټله بل ئی کونه څټله .
۷ـ که دی وی خوره که نه دی وی مره .
۸ـ روږدی له پور وړی گنده دی .

غوری

دا شعار چی « عمل دسړیتوب ملاك دی نه گفتار » دټولوخلکو له خوا دښه متل‌په صفت‌دقبلیدووړدی. چی‌دهغه چادراگرځولو لپاره‌چی‌بی ځایه غوری‌کوی یادیری لافی‌وهی ورڅخه کاراخیستل کیږی . ترکومه ځایه‌چی‌زه تجربه لرم پښتانه له غورو اولا فوڅخه بدوړی ، مگریو ازې کله چی دقوم‌او قبیلـی شرف اوافتخار ترسوال لاندی وی،یادنیکه گانواو پلرونو دمیړانی‌اوتوری‌په هکله خبری کیږی :

۱ـ هاله به ئی زده شی چی اندول په اندول شپه شی .
۲ـ داسی مه وایه چی زه‌یم داسی به شی لکه چی زه‌یم .
۳ـ چیندخه په لوټه وختـه ویل ئی چی کشمیرمی ولید .
٤ـ که خس یم د تا بس یم .
٥ـ مریی لاندی غوره یی باندی .
٦ـداسی مه وایه چی زه‌یم په جهان‌کی پیداکړی خدای دسر دپاسه دی .
۷ـ دمچ جنگ به دپك په سر معلوم شی .

٨ـ ژاړه‌عمره ژاړه‌هاله دی‌نه خوړی هزارسوراخی اوس دوچ پلاومحتاج شوی .
٩ـ وړوکی خوله لویی خبری .
١٠ ـڅه سوی ګی‌څه یی بارګی .
١١ـ وطن‌دې لوټ که په تبس اوتوسه په‌لاس به رانه شی‌تپوسه .
١٢ـ له‌خالی لوښی لوی آواز خیژی .
١٣ـ دغه ګزدغه میدان دی.
١٤ـ چی په خپله بدائی که له ښاغلیو سره څه لره سیالی که .

تور او میړانه

جسمانی همت‌په پښتنو کی‌خاص صفت‌دی. دپښتانه په نظر یو زړه‌ورسړی حیثیت اولوړمقام لری‌او ډارن‌هیڅ نه لری. دامتلونه چی‌ماد دی‌عنوان لاندی راټول کړی‌دی ډیرلوړ اخلاقی مقام‌لری چی‌دخلکو په نزد دقدر وړدی .په تیره بیادافغانستان په ټولو ختیزو برخوکی داحقیقت څرګنددی. دښواعمالو اوټولو میړانو په‌هکله پښتانه لوړفکرکوی مګرد دښمن په‌هکله په دی‌ارتباط غیـر عادلانه نظرلری. د دوی‌په ژبه کی‌د دښمن دتلفظ په‌هکله داسی کلمه نه لری‌چی ددوی دکینی تسکین وشی. ټکی‌دپښتنو په نزدله یوی خوابده کلمه ده خوله بلی‌خوا ددښمن په‌ضد تری ددښمن له‌ضعف اوغلطی څخه پوره‌ګټه اخلی . د دی مثال‌دثبوت لپاره‌دوی حادثی وړاندی کوم :

د١٨٧٠م کال‌دجون‌په میاشت کی‌سپاهی وژل‌شوی و،ددی منطقی دوزیرو دمختلفو قبیلوخانان اومشران ادوارو راوغوښتل . ددی پیښی په هکله دوی ته وویل‌شول چی‌دایوغیر انسانی‌حرکت و،اوکومی قبیلی‌چی داکارکړی‌وډیر غلط کاروا‌وټکی یی کړی‌ده. هیڅ‌یوه داټکی‌ونه بلله اودا یی حق‌وګاڼـه ، د دوی دا استدلال‌و چی‌دمړی‌دقبیلی په مقابل‌کی دا دمیړانی حرکت واو یوائی غچ اخیستل شوی‌دی .

همدارنګه د ١٨٧٣ م کال‌په اوړی‌کی د درویشخیلو او مسودو وزیرو تر منځ‌جګړه وشوه د درویشخیلو یوی‌لویی ډلی‌دمسودو څوتنه شپانه چی یـوه ښځه‌هم پکی وه ووژل ،او دوژونکو ډله کله چی‌بنوته راستانه شول‌ددښمن دبی غیرتی‌په هکله یی‌خبری کولی‌اودابریا لیتوب ئی‌لوی افتخارګاڼه اوښه ولجه ترلاسه کړی‌وه. دپښتنو رواجونه دمیړانی، توری او غچ په هکلـه خاص ارزښت لری :

١ـ چی دتوری ووزی یی سوروی ،هغه په تنده نورووی؟
٢ـ یوپه شل اوشل په‌خاورو .
٣ـ توری یاباتورو هی یایی له غمه سور وهی .
٤ـ لیوه چی سورکیږی ګنده کیږی .
٥ـ پښی په پښوکی څرګندیږی اومیړه په بدوکی بلنګ کیږی .

٦- توری ته گیډی نیسه ، خبروته تندی نیسه .
٧- دمیړه خوی ، دزمری زړه غواړی .
٨- دتوری ور وري خوږه ده
٩- میړه په عمل ښیروه غټ او ووړیی مه ښیروه. (میړه په عمل گوره، غټ او ووړیی مه گوره)
١٠- توری په پیڅ وهلی شی .
١١- میړه چی میړه وی لوریی چاړه وی .
١٢- په تورو مړشی زویه ، نه چی دښمن ته غړشی زویه .
١٣- زمری ماته وکی ، دگیدړ هم په ښه شی .
١٤- بار چی خر نه وړی نو په ښپله به ئی وړی .
١٥- زه دی بوره یم خوچی میدان پری نه ږدی .
١٦- چی وتړی برگونه ، مال یی نه خوری نور میړونه .
١٧- چی په یوه تیرشی په بله شیر شی .
١٨- چی اختیار دجنگ لری پوښتنه په څنگ لری .
١٩- لاری ډیری دی د میړو لار یوه ده .
٢٠- میړونه که دخدای نه دی بی خدایه نه دی .
٢١- ننداری باتور دی .
٢٢- که ته دورغړیی زه د ځنگل یم .
٢٣- لوټه له بوړی سپی نه خطا کیږی .
٢٤- د میړه یاترپ دی یا یی خرپ .
٢٥- چی سر نه وی گودر نه وی چی زر نه وی خطر نه وی .
٢٦- د میړه خو ډول گوره توری خو سپی سړی وهی .
٢٧- اغزی چی تیره وی له کمه ځایه وی .

طبقه او کلیوالی ژوند

طبقه دپښتنو ترمنځ ترټولو زیات د یادونی وړده .، بنوڅی اومروت په دی برخه کی افراط کوی کله چی دطبقی په هکله خبری شی دوی له نورو طبقو ځخه **که څه هم دد وی په منځ کی او سیږی ځان بیلوی څرنگه چی څرگنده ده** دغرنیو سیمو خلك په تیره بیاوزیر او بیټنی په دی ورو ستیو وختو کی په کرهڼه بوخت شوی دی نودمصروفیت په اساس له حسادت څخه یواندازه منصرف شوی دی .

خالص کلیوالی متلونه ډیرقوی دی اوزیاته مشاهده اولاربڼوونه پکی **ښکاریږی او په لنډو جملو کی ادا کیږی :**

١- ختك که ښه سوار دی دیوه وار دی . (دمروتو متل دی)

۲ـ یاری له هرچا سره ښه ده بی ختکه (پیټختکه) .
۳ـ ددهرمسال مته بی له چوتی نه وی .
٤ـ دمغل زور په دهقان، د دهقان په څمکه .
۵ـ دهندکی که نور دبدولاس نه دررسی خوچی په لار ځی پسکه به دروکه
(دبنوځیو متل دی) .
٦ـ هندکی‌چی که په اوبو ډوب کړی ... به یی وچه پاته شی.
۷ـ تور مارمه وژنه اوتور جټ مړ کړه .
۸ـ چی اوبوته وایی پانی سریی لاندی کړه ترکانی .
۹ـ د هندوانو ګیدل څه دی؟ موتی موتی نیول موتی رنګول .
۱۰ـ اور اوبه سره شریك ویخو نه له هندوانو سره .
۱۱ـ هندوچی دیوالی‌شی نو زړی پوتی را واخلی.
۱۲ـ دهندو چوکه دلدو په اخیر پا کیږی .
۱۳ ـ دسك اصل په ویښتو دی .
۱٤ ـ وزیر که منډه کی خپله . . . به برمنده کی . (دبنو خـــــو متل)
۱۵ـ له ... عقل د تنہی تاروپټ کړی دی.
۱٦ـ دهندو چوتی ... دخیرول دی.
۱۷ـ سل د وړ دیوه لوړ .
۱۸ـ څدراڼ دغره لیوان په بنو راوړی تاوان .
۱۹ ـ د . . . او دس په تیز نه ماتیږی .
۲۰ـ سر کړی په وشکی مه ګنه دغره سړی په سړی مه ګڼه .
۲۱ـ ډول په سمه واهه ، بیټنی په غره کی ورته ګډیدل .
۲۲ـ باور مه کړه دمغل په کاغذونه ، دمغل اول کاغذ پسی پوځونه .
۲۳ـ چی په هندو شه په کنډو شه .
۲٤ ـ سل بیټنیو سل پسونه وخوړل .
۲۵ـ له ژوندی کونډی نه مړ کونډی ښه دی .
۲٦ ـ ختك سړی چرګ دی که ورویی نیسی کوړ ککیږی که په زوریی نیسی کړ ککیږی .
۲۷ـ مروت خربه لره په ګیډه ئی‌ډك پښی ئی سوده لره .
۲۸ـ که ګذران دی په کار وی پیشوګان مه تله .
۲۹ـ کری غل و میرو خیل یی مل و.
۳۰ـ برڼ په پردو اوبو شیوه کوی . (دکوم خوړ نوم‌دی چی همیشه دګرمی
له دریا به څخه اوبه ورځی)
۳۱ ـ دمسافر په‌خواری مرګه *لاس‌ئی بالښت‌وی خوله ئی‌ډکه وی له ګرده
مسافر مه شی زما یاره چی مسافر شی څوك بـه ځای نه در کـوینــــه
۳۲ ـ که ډیری شی ښادی داسی به نه وی‌لکه پی .
۳۳ـ له نه وومیږو ، ملك شوبلو .

۳۴- ترخوپوری چی زوی اولور په کوي تیرنه وی موراوپلار یــــی خپل نـــه بـــولـــی .
۳۵- له مړه وروره پرینبی گوملـه ښه ده .
۳۶- که شولی اسانه وی نوما نجه به خوړلی .
۳۷-او به دسیلی ، نغن د مروت.
۳۸- ورځ دبنو شپه دمروت.
۳۹- دلمر تاووهلی رغیږی اودسپوږمی تاووهلی نه رغیـــــږی .
۴۰-بنو نیازی په بد راضی .
۴۱- هغه به دوړ نه وی چی پلویی غوړنه وی.
۴۲- څه خان نور خان شوی چی دجونگیو خولی ترړی.
۴۳- متوزه له پوزی سره وزه له شیرك سره.
۴۴- غرننگ وخوړ دامان قلنگ وخوړ .
۴۵- لنبکر که دپلار وی هم بددی .
۴۶ - بنگ به لرگی نه شی بنگیخیل به . . . . . نه شی .
۴۷- که پلار دی جټ وته جټکی یی .
۴۸- دك نس . . . وایـــــی .
۴۹- دایمان زوال دروغ دی دتوتو زوال دوغ دی .

گڼه مرسته

داشعار «وحدت قوت دی» دهر چا له خوا د حقیقت په شکل منلی شوی دی، حتی هغه څوك چی سوادنه لری هم په دی شعار باندی عقیده لری. په هند کی به که چاوپوښتل چی ولی تاسی بریالی یی دیوه دهقان ځواب هـــم داو چی اتفاق او اتحاد . همدارنگه که دیوه پوه پښتون څخه به پوښتنه وشوه دپښتنو دمشکلاتو په هکله به ئی ویل چی هرپښتون دعوه کوی چی سر وی او په سر باندی سرونه لری . که څه همد گڼی مرستی ارزښت تولو تـــه ځرگنددی خو بیا هم د ډیرو سره په عمل کی په دی هکله څه نه شته .
۱- چی نسونه ئی گوښی وی ، نیتونه یی گوښی وی.
۲- دیوه سپاره (سواره) به څه دوړه وی
۳- غویی دوښو په زور چلیږی اوهل دمټ په زور .
۴- چی زه اوته راضی نور څه دی دقاضی .
۵- میاشت که یوه ده ورځی ئی ډیری دی.
۶-یوپه سلو درلی شی نه سل په یوه .
۷- دیوه لاس نه ټك نه خیژی .
۸- چی ځپرونه دریږی غور یږونه کیږی .

ډار

په دی هکله دهغه چا یادونه کیږی چی لاخوږ شوی نه وی او ژاړی ، اوکله چی جنگ سوړشی نو ډارن سړی توره را واخلی او خپل ځان دربا ندی وژنی. یاداچی یوسړی ترغاښو په وسله سمبال وی اوچیغی وهی چی زه خود دفاع لپاره څه نلرم ـ دپښتنو په نزدتر هرڅه سخته کلمه داده چی چاته د «نامرد» خطاب وشی .

۱ـ خوله ئی په اوگره سوی وه اوز گروی ئی دزنکدن (ځان کندن) کاوه.
۲ـ چی نامردو آسونه وکړل نو اول یی په خپل کلی وتر پول .
۳ـ چی جنگ سوړ شه مریی تود شه .
٤ـ نامردان دمیړو لاری وهی.
٥ـ سپی چی ایسارشی غول کوی میړه چی ایسار شی توره کوی .
٦ـ لښکر که ډیر وی بی سره هیروی.
۷ـ خوار چی له ژوری تیر شی بیائی څه ډار دی.
۸ ـچی رنگ دی په قصه زیړشه نوتوروته مه ځـــه .
۹ـ ترورړی ویل چی سل قحطی به په ځان تیری کړم اودسپی مخ به ونه گورم.
۱۰ـ که غوټی کړی په چرگو رو، په دی بازنه شوی تپوسه .
۱۱ـ نه ښښتن خبریده اونه سپی غپیده هسی غل و تښتیده.
۱۲ـ چی نن سپك شی سبا ورك شی.
۱۳ـښښتن حیات مال ئی مرات.
١٤ـ توره په ښنگ کی کوتك غواړی .
۱٥ـ نه دمیړه تور شته نه دنامردپیغور شته .
۱٦ـ خردفقیر مړشه او په ویران دکلی سپی شول.
۱۷ـ ډار او شرم زوی او پلار دی.
۱۸ـ خراړی له یوه گذاره ولاړی .

نـــرخ

هندوان وایی « دنرخ ماتول دهرڅه ماتول دی.» پښتانه که څه هـــم ددی پیروی نه کوی اود پخوانیو رواجونو دومره کلك معتقدنه دی خو بیاهـــم دنرخ او رواج په هکله متلونه لری . دمذهب په ارتباط متلونو ته زیـات قدر ورکوی او دنورو ټولنیزو چارو په هکله ډیر آزاد فکر لری ،پښتانه کله چی قانع شی دنوی طرفداری کوی او زاړه پسی نه گرځی .

۱ـ له کلی وتښته له نرخه یی مه تښته .
۲ـ نوی چاری په زړی لاری.
۳ـ چی چیری اوسی په مذهب به دهغو شی.
٤ـ مه ځه په هغی لارچی نه دی مورپری ځی نه پلار .

٥- بیل وطن بیل یی چلن.
٦- له ډیر وسره څه له ډیرو سره خوره .
٧- چی نه دی و دپلار اودنیکه اوس دی نوی ونیوه .
٨ -سر که لاړ شی عادت نه ځی
٩- یوه کډه دبلی کډی زړه کاږی .

مړینه

١- که گور زندان دی دمړی ناکام دی.
٢- مرگ حق دی گور کفن په شك دی.
٣- چی مړشه هغه پړشه .
٤- چی مرگی شته ښادی نه شته .
٥- پټ به پاتی نه شی چی ترخاورو لاندی نه شی.
٦- خپل گور هرچاته تنگ ښکاریږی.
٧- مرگ نه پړه واړه دی نه په زاړه.
٨- چی یو مړنه شی بل موړ نه شی.
٩ -که نه وی بیر مړی په هرچا به آبادی وی خپلی بسییی .
١٠- دمړیو لاوړاندی په قیامت رضاوه .
١١- دی به وروستو ایمانداره بولم که یی ځان کندن (زنکدن) په خیر تیر که
١٢- مرگ هم دډیرو پرده ده .
١٣- جنت ښه ځای دی خو ورتلل دزړه په چاودل دی .
١٤- په ډك نس مرگ ښه دی له هغه ژونده چی په لوږه سره وی .
١٥- بابالاړ تبه یی پریکړه شوه .
١٦- پخواله اجله مه مره .
١٧- ورك خوهغه شی چی مړشی .
١٨- ځمکه وایی که په تاکی گناه نه وی له مامه ویریږه .
١٩- زاړی هرڅه ښه دی بی له مرگه .
٢٠- چی زماترسر شی تیره، خدایه مه کړی دنیا ډیره .
٢١- که دی عمر شی زرکاله * اخر به ومری ځما لاله .
٢٢- مه می چاته پاتی کړی ، مه دچارا پاتی کړی .
٢٣- تنگ دی خدای قبرهم دچانه کا .
٢٤- که نه مری له خواری اخر به ومری له زړبو دی .
٢٥- مچ ویل که د پیغلی په مخ ومرم مړنه یم .
٢٦- خو بیدلی دمړه ورور دی .

دښمني

۱ـ دتربرو غاښ په تربرو ماتيږي .
۲ـ دښمن دی که دلوخو پړی وی ماريی بوله .
۳ـ رالويدلیدلو غروله سرورو غ شي* نه رغيږيچیدزړوتر آزارپريووت.
٤ـ کانی به پوست ، دښمن به دوست نه شي .
٥ـ بدسړی ته ښی خبری وايه په ورو ورو .
بيخ بنيـــا ديی وبـــا ســـه لـــه ســـرا يه ورو ورو
٦ـ خواړه دخښتن پخيږی اوکون دوينځی خوږ يږی .
۷ـ مارهم‌په دښمن وژنـه .
۸ـ دپښتانه بدی دسری اور دی .
۹ـ چی کهول شي بی فرمانه ټول ئی واړه شي کريانه .
۱۰ـ چی ديوه سود کيږی دبل کور نړ يږی .
۱۱ـ دښمن دليمخی اغزی دی .
۱۲ـ دغلو ورورې خوږه دەخوپه ويش باندی جګړه ده .
۱۳ـ دباهر بدی ورکه شي اودکور بدی نه ور کيږی .
۱٤ـ خواږه خواږه به درته وايی وژورته به دی بيايی .
۱٥ـ چی ددوو سره جګړه شي ددريم په کی ښه شي .
۱٦ـ چی دخدای ويره نه ویدغزه پناه دغره پناه .
۱۷ـ چی‌کلی دوه شي دچوغلو ښه شي .
۱۸ـ پور دبدی تخم دی .
۱۹ ـچی څرك يی لـه کوره وی خو نه يی خوره وی .
۲۰ـ چی نه دی وی په خواهغه تاته شي بلا .
۲۱ـ تربور خوار لره خوپه کار يی لره .

کهـــول

پښتانه دکهول په هکله ډيره خاصه عقيده لری. که يوټبر ډيرو وړهـم وی خپل کهول اوټبر ترټولو نورو پورته شميری اودخپلو نيکه کانو پــه نوم وياړی . پښتانه په‌کهول او ټبر کی دمشرتوب او کشرتوب موضوع هم په‌کلکه کوری ،تجربیدویته دادرس ورکړی دیچی کهول بايد مشـــر ولری اوهر څوك دهغه اطاعت وکړی .مشران دپښتودنرخ او رواج لـــه مخی مسايل څيړی اوحلوی ئی . دمشر صلاحيت ته ټول درانه کوری .
۱ـ له نااهله دو فا طمع ومه کړه * کنده نل‌به نيشکر نه شي هرګـــز

۲ ـچی نه وکړی پیدی زوی به نه را وړی هـــو ډی .
۳ ـعراقی آس په خړو جا موکی ښه لیده شی
٤ـ دفصل خواریم دا صل خوارنه یم .
٥ ـله ښه پلاره له ښی موره بلا وزو وله توره .
٦ ـعاقبت به دلیوه زوی لیوه شی .
۷ـ دغله سپی زوی که غل نه وی څو سن خو وی .

تقدیر نصیب

۱ـ نصیب کته کړی خردی چی چیرته یی بیایی هلته ځی .
۲ـکه ته لاړشی تر کابله برخه به ځی درپسی خپله .
۳ـ برخی ازلی دی نه په زور نه په سیالی دی.
٤ ـکه ستا قلم زما په لاس وای +ما به ستا لیك په نیکبختی وهلی ؤنه .
٥ـ بی نصیبه خواړه گران دی.
٦ـ تقدیر تدبیر پوری خاندی .
۷ ـوزه له لیوه تښتیده دقصاب کره یی شپه شوه .
۸ـ له رام نه تښتیدم په کام واوښتم.
۹ ـکه ټول جهان طبیب شی چاری واړه په نصیب شی
۱۰ ـله خپلی برخی تیښته نه شته له پردی برخی ویش نـــه شتـــه
۱۱ ـسپور دیداسی نه وائیچی پلی به نه شم او پلی دی داســی نه وائی چی سپور به نه شم .
۱۲ ـشپه چی په کور وی په گور به نه شی چی په گوروی په کور به نه شی.
۱۳ـ چیخدای کوی هغه به وشی خود اوښ گونډه ټینگه وتړه .
۱٤ که په نصیب قی درغی غاښ پری ټینگ کړه .

ملگـــــر تیـــــا

دلاندنیو متلونو متن د ملگر تیا په هکله خاص او خالص تون لری. یو سړی دملگری په انتخابولو کی باید بیره ونه کړی .کله چی دچا ســره ملگر تیا ونیسی نود ملگری شرف او حیثیت دخپل دشرف په شان په درنه ستر گه گوری او ساتی ئی ، اود ملگری په مقابل کی هری قربانی ته حاضر وی. دحقیقی او مطلب اشنا ملگری ترمنځ باید توپیرو ښودل شی. او کلـــه چی په ملگر تیا کیکوم ټگی راشی نو په هغه ارتباط هممتلونه ویل شویدی.
۱ـ یارنیسه تر کاله ئی کسه ، که برابر شه غیږ ورته نیسه اوکه نه شته ځان ځینی نیسه .

(c) ketabton.com: The Digital Library

٢ـ چې بې‌ذاته اشنائی که + اور به بل په خپل تندی که .
٣ـ یار په کوڅه تیر کړه رنګ ئی هیر کړه.
٤ـ ورکه شی کمبلی چې نه دبادئی نه د باران .
٥ـ ښه قصه بل ته کوه ښه خواړه خپل ته ورکوه .
٦ـ یار دی وی په بل دیار دی‌وی .
٧ـ زوی زړه دی ورور لیمه دی لمسی دهډ مازغه دی.
٨ـ زوی له زړه دنیا له پرینه تر زوی لادنیا شیر ینه .
٩ـ چې له یاره وایی له ځانه وایی .
١٠ـ دغو ښتو دارو ورکړه دی .
١١ـ چې له یار سره یاری لری عیب ته یې مه ګوره .
١٢ـ دوست په تنګه کی څرګندیږی نه په خورنه کی .
١٣ـ چې زلزله وه ټونډی دی رانه کړه اوس یې خپلی مورته ورکړه .
١٤ـ ویل دخدای دپاره کوه او لوړ دیار لپاره وهه .
١٥چې زما اوستا بایده دی لری او نژدی څه دی .
١٦ـ خپل خرتړلی ښه دی که غل اشنا وی .
١٧ـ خپل به دی‌وژړوی او دښمن به دی وخندوی .
١٨ـ چې نه دی وی له موره داسی مه وایه چې وروره .
١٩ـ هله به در زاریږم چې له چاری وزګار یږم .
٢٠ـ لایار شه لا بیزار شه .
٢١ـ آشنا ښه دی که خوږونکی سپی وی .
٢٢ـ که ښه یم له یارانوسره یم .
٢٣ـ ورور وروړ ته نه ګتی مل مله ته وګتی .
٢٤ـ تر کوره وم درسره تر ګوره نه یم درسره .
٢٥ـ چې سپینه غوایی ختی او توره یې نه ختی خوله یې وچه شه .
٢٦ـ بریښنوه‌که یې بریښنوی چې بده‌ترکمر پریوزی‌بیایی څه ته بریښنوی.
٢٧ـ تربوردی هغه دی‌چې‌سبادی کور ځیروی‌بیګاه دی‌اور ځیـروی.
٢٨ـ اشنایی په اصل ښه ده نه په بی اصل .
٢٩ـ له کم عقله هوښیار دښمن ښه دی.
٣٠ـ خپل دی که مړ کړی سوری ته به دی واچوی .
٣١ـ غوښی او نوك نه سره جلا کیږی .
٣٢ـ چې نه منی دیار پندونه په سر به تل وړی دغم بارونه .
٣٣چې خپل زړه بدنه کړی پردی زړه به ښه نه کړی .
٣٤ـ تربور دی که خر وی لته مه پری اړوه .

۳۵ـ پیغله که توره وی هم کور می تری زار شه .
۳٦ یارمی تور دی توری گوړی لاتوری گوړی دپریکړیو دارو دینه .
۳۷ـ چنه دی وی خو په مینه دی وی .
۳۸ـ د پردی آس سواری ترنیمه منزله وی .
۳۹ـ زړه خویو دی چی ملال شی پسه نه دی چی حلال شی .
٤۰ ـ...چیدی وپیژنی وبه دیخوری اوسپی چیدی وپیژنی نه دیخوری .
٤۱ـ دین دوستی خیرول دی .
٤۲ـ په یاری کی تل ځولی ماتیږی .
٤۳ـ ځان ته گوره ملگری ژغوره کم یی مه بوله له وروره .
٤٤ـ دوه به سره خپل شی که دریم په منځ کی نه وی.
٤٥ـ یاردی دسرخیر غواړی ورور دی د مال .
٤٦ ـپه پنده کی دیهم سجن اوسه .
٤۷ـ هر څوك په ښیورځی کی دوست دی.
٤۸ـ که په تا باران وشی په مابه څاڅکی پر یوزی .
٤۹ ـچی یاری کوی هغه خواری کوی .
۵۰ـ څوك چی ستا په مینی کیوماته که پندونه .
نه دی چانیولی اباسین په لوی بندونه .
۵۱ـ له غله سره یاری لره خپل لندی خوندی لره .
۵۲لولی ته چاویل چی یاردی مړشه ویل ئیچی دکوم کوشی .
۵۳ـ وروری وروری حساب له میانه .
۵٤ـ په تله راتله نه شی څو دزرد ختمی نه شی .

خدای پاك

خدای پاك ژوندی ، لامکان اوهر چیری موجود دی ،خدای دانسان اعمال گوری ا وسره‌له دی ئی انسان ته د عمل آزادی ورکړی ده.او انســـــان ته ځان دخدای پاك په نزد ناتوان ښیزدی او پر خدای پاك باندی متکـــی دی .

۱ـ څوك چی خدای شرموی داوښی دپاسه ئی سپی وخوری.
۲ـ سړی چی خدای نه ښایسته کوی نوسترگی ئی شنی که .
۳ـ چی لوړیږی کور یی نه نړیږی.
٤ـدچتری هــم خدای دی دباز هم خدای دی .
۵ـ خواره هغه خوری چی خدای پری خوړلیوی نه چی خوله یی ستریوی.
٦ـ لمبول یی په مادی او ښنل یی په خدای دی .
۷ـ روزی له خدا یه ده نه له روزی.

۸ـ ژرندګړی خدای خوار کړی څټه پروته مزدئی خوړلی.
۹ـ چې خدای نه که بنده څه وکه.
۱۰ـ دبنده مخ د خدای له نوره دی.

۱۱ـ خدای به وی یاران به نه وی.
۱۲ـ په ښیره په دعانه شي، ګړونی خدای دی.
چې خدای نه کاښیره څه کا دعاڅه کا.

۱۳ـ که خدای قادر دی هم، په شنه آسمان وورول نه کوی.
۱٤ـ کارونه دخدای په ګړه شي نه د ملا په خوله.
۱۵ـ میړی چې خدای ورکوی نو وزر ورکه.

۱٦ـ بسم الله ویل ثواب لری نه دګیدړ دښکار لپاره.
۱۷ـ کم د لوی په هیله او لوی دخدای په هیله.

۱۸ـ غلهم وائی خدایه کور به هم وائی خدایه
۱۹ـ ته می وزی وهه زه به دی روژی وهم.
۲۰ـ هومره به شپه نه ګړم څو دخوار زیرمه ونه ګړم.

۲۱ـ چې خدای ورسره بدشی دستی له شرعی رد شی.
۲۲ـ بنده مه او سه غره خدای له هر چادی سره.
۲۳ـ ړانده ښځه په خدای سپارلی ده.

۲٤ـ چې خدای ئی ساتی دپیشوځامن په آوی کی وساتی.
۲۵ـ چې نه ورکوی مولا څه به ورکوی دولا.

ښه څیـــره

دیوه پښتانه شخصی نظر دښکلاپه هکله زیات دی. اونه غواړی چـــــې د طبیعت په ښکلاکی بدلون راولی.
۱ـ میړه کوتی ورسپی څپړه ور.
۲ـ سړی یو رنګ جامه دوه رنګ.

۳ـ خیال هم خواری غواړی.
٤ـ خیال په برمنډه نه شی.
۵ـ څو کړی ګیره دچړی لایقه ده.

ښی او بدی طالع

۱ـ له شنو سترګو ړوند ښه یم.

٢ ـ خوار خپله خواری نه کړی چچکی نیسی .
٣ـ غل هم زور اور ، بخت ئی هم زور اور .
٤ـ اوبه په اوبو ووری.
٥ـ دکوندی دوه غوایه وو ، یووت نه ، بل ننووت نه .
٦ـ سم دکوندی زوی وشه او سم په کلی رنځ گډشه .
٧ـ بخت یا په پتی دی یا په کوتی.
٨ـ بیری په بخت چلیږی.
٩ـ ټکه هر چیرته دخوار په کور پریوزی.
١٠ـ خوار دلی هم خوار په هندوستان هم خوار.
١١ـ کم بخت چی منډه وهی په خولی پرزی.
١٢ـ دکم بخت شرعه له قاضی سره وی.
١٣ـ کار چی بی وخت شی بی بخت شی.
١٤ـ چاچیورځی شی کړیورته بلاشی خپلی وزی.
١٥ـ له میړه سره سیالی شی اوله بخت سره ئی نه شی.
١٦ـ چی بخت ئی یارشی کور ئی بازارشی چی بخت ئی خوارشی کور ئی ناتارشی.
١٧ـ سلورځی تخت ښه دی که یوه گړی بخت نه یوه گړی بخت.
١٨ـ یو ساعت بد دسلو کالو رنځ.
١٩ـ خوار ته مه ورکړی نوکان چی پری وگروی ځان.
٢٠ـ خوار ته مه ورکړی بزه چی ئی ونیسی ترپښه .
٢١ـ چی خدای ورسره بد شی په باران کی خړی ورشی.
٢٢ـ چیرته لور چیرته لنگی که دخوار نه وی کم بختی.
٢٣ـ دښمنتن چی کم بختی وی سپی ئی نیم خوبی وی.
٢٤ـ خواروبلوسیږی بختورو پوهیږی .
٢٥ـ چی دا دسویو اوتاك دی اودادشپانه لوړدی یوه‌ورځ به سره‌واوړی.
٢٦ـ یتیم ټوله ورځ روژه نیولی ماښام ئی په ماته کړه .

ښیگړه او بدگړه

دا موضوع خاص اهمیت لری. هغه څوك چی صادق وی او بی الایشه مرام په نظر کی نیسی بی له ویری او ترس ښه نیك کارونه کوی او په ښیگړه یادیږی . برعکس ځینی خلك چی بدنیت او شوم عمل ولری تل دخلکو په ضرر کار کوی او په خپلو بدوکی کله کله دومره ګړندیتوب کوی چی شرم او حیا له لاسه ورکوی . کوم متلونه چی دښیگړی او بدوگړی په ارتباط راغلی دی ښه او بد دانسان د اعمالو او کړو په هکله ښه څرگندوی:
١ـ په بدو کی صبر کوه په ښوکی تلوار.
٢ـ زر چی پاك وی له اور ه ئی څه باك وی.
٣ـ اسلام تر توری لاندی دی.
٤ـ که بدکوی آخر به پښیمانی کوی .

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵ـ ښه دی هغه دی چی ښه دی لری.
۶ـ راست اوسه بیا ملاست اوسه .
۷ـ ښه هغه دی چی آواز ئی دښو وی.
۸ـ په ښه خوی سره پردی عالم خپلیږی
عمر خوی دبدو شه ځکه خپل تری پردی کیږی .
۹ـ سړی په خوی سره ښایسته دی په رنگ خومره غوټه ښایسته ده .
۱۰ـ نیکی ته مخ کوه بدی ته شا .
۱۱ـ ډاك شه په ډاک پریوزه له ډاگه هیچاخه وړی نه دی.
۱۲ـ چی دقوم کمه غواړی کمه به ئی خپله شی.
۱۳ـ چی نیت ئی بدیږ یملت ئی بدیږی .
۱۴ـ نه دکاسیر سترگی دریږی نه دغله لاس .
۱۵ـ توره مړه ښه دی پیژنم چی لم دی سپین دی .
۱۶ـ چی شپه تیاره شی بدان تیره شه .
۱۷ـ چی بد گرزی بد پرزی.
۱۸ـ سوډرته چاویل چی ولیدی خلق سوډر بولی ویل ئیچی داټول می ورونه دی ناز را سره کوی .
۱۹ـ مه وخوری هغه خراړه چی دی وخیژی ترغاړه .
۲۰ـ دچریکی بکا دلیوه خندا ده .
۲۱ـ روزی مړشه عمر پړشه .
۲۲ـ چی کلی په نامه لری یو خوی له نورو ښه لری.
۲۳ـ زر چی چیرته وی هلته ئی قدر وی.
۲۴ـ سپین په تورو کی ښه بریښی.
۲۵ـ بلانه له مزکی نه له اسمانه له خپله ژبانه .
۲۶ـ دنیکی تخم بدی ده.
۲۷ـ هاتی چی ژوندی وی یولاك و اوچی مړشه دوه لاکه شه .
۲۸ـ چی نه خوری لوړ وخوری.

PROPERTY ACKU

بیړه او صبر

ډیر وخت داسی ویل شوی دی چی دښو دمنطقی خلك داستراحت طلب اولټ ژوندانه خاونداندی اود ورځینی فعالیت داجرا له مخی معلومیږ ی چی وخت ته ارزښت نه ورکوی. دجاری منطقی تودوخه ددوی په طبیعت کی څه رول لری ځینی نورعوامل هم شته چی په عمومی ډول ددوی په ژوندانه کی لږ څه تاثیر لری خو دومره مهم نه دی، نوځکه ختیز متلونه تل صبر او حوصلی ته درانه گوری په چاروکی بیړه نه ستائی ، مگر له دی سره سره باید هیرنـــه

کړوچي پښتانه تکړه ، غښتلي او چابك خلك‌دي. دکارو دژر اجرا لپـــاره تشويق ته ضرورت نه لري.
١ـ تراوبو وخته کالي کاږي .
٢ـ چي تر کاله شي تر خدايه شي.
٣ـ فرصت رحماني دي . بيړه شيطاني ده .
٤ـ دمکي تگ په صبر لنډ يـږي .
٥ـ بيړه سپي کوي چي ړانده کونگري زيږوي.
٦ ـدومره سهيده چي وروغو مي‌ستريدل او دومره نه‌سهيده چي سبزي پخيـــــدل .
٧ـ چي وسهيږي و سوديږي.
٨ـ پاك وار كه ، ناپاك گذار كه .
٩ ـ ولي ډار يږي‌پې په وار ماسته كيږي .
١٠ـ چي باغ پوخ شه باغوان كوږ شه .
١١ـ صبر تريخ دي ميوه خوږه لري.
١٢ـ الف ويلي نه‌لام زيرلي .
١٣ـ بي اوبو مه ډوبيږه.
١٤ـ انتظار له قتله بد دي .
١٥ ـغوا حلاله نه‌وه اوکور تلبرئي په سرورته نيولي وه .

كور

١ ـكه گرزي گرزي آخر دي ځاى ډنگو ان دي .
٢ـ هرسړي په‌خپل وطن کي بادشاه دي .
٣ـ هرسړي ته‌خپل وطن کشمير دي .
٤ ـسل روپۍ پور کړه دژمي شپي په کور کړه .
٥ـ مسافري بده بلا ده .
٦ـ كه په كور امير وي په بهر فقير وي.

پټ‌او بي پتي

داډيره مشكله ده‌چي‌سړي‌دي دپښتانه په نظردپت اوعزت‌موضوع وپيژ نـي موږته دپښتنو دپت خبره داده چي دکورني ځيني پيښي پتي وساتي ، هغــه پيښي كه ځرگندي شي نو هرومرو دكور او كلي په نزد بي پته كيږي او نفرين ورته ويل‌كيږي ،يعني دوي کي‌رواج‌ډيرمهم شميرل كيږي .بنوځي‌دپت اوعزت په هكله ډيرزيات ښكته پورته غورزي. مگر دمروتو خلك‌دومره تشدد نه لري .
١ـ يارلي دي خړ وي خوچي زه پوري خړنه يـم .
٢ـ په درنو دروند په سپكو سپك .

۳ـ دریاب په لوښي نه وچیږي ۰
٤ ـ کاروان ته که سپي وغاپي دکاروان څه پرې کمیږي ۰
٥ـ دریاب دسپي په خوله نه پلیتیږي ۰
٦ـ په سلومې مړ کړی په یوه مې پړمه کړی ۰
۷ـ پټ ښه دی که لاك ، نه پټ.
۸ـ په پټ کې تور موسلی ښه دی.
۹ـ مړمې کړه پړمې کړه ۰
۱۰ـ دمیږه لوز گوره دڅمکې فصل ، دښځی ښایست ۰
۱۱ ـ ته زماشړې ته لاس مه راوړه ،زه به شال ته دستا لاس نه در وړم ۰
۱۲ـ دریاب په کانې نه خړیږي ۰
۱۳ـ چې نوم یې واخلې په ننګ یې ومره ۰
۱٤ـ سر که غټ وی هم پټکی غواړی ۰
۱٥ـ فقیر کله دسپږی لپاره کند په اور اچوی ۰
۱٦ـ میړه مړ کړه او سپکه وه یې مه ۰
۱۷ـ څه وهلی څه وژلی ۰
۱۸ ـ دسیال دسیال گیرۍ ،جامې واغو نده سپینکۍ ۰
۱۹ ـ چې په خپلې خورنه شر میږي په بلې نه څه وشر میږي ۰
۲۰ـ بس کوه شامکه په اخیر دی ووهله ۰
۲۱ـ کم سړی ، گناه یې لوی که ۰
۲۲ـ ډم چې په ډول گه شي بیائی څه شرم وی ۰
۲۳ـ چو هاړی ته چاوویل چې له چانه شر میږي ویل یې له خپله سیاله ۰
۲٤ ـ مال مې تر سر ځار کړی اوسرمې تر شرم ځار کړی ۰
۲٥ـ په سوډر پورې خپل نوم اور دی ۰
۲٦ـ په زمری مې دی وی دگیدړ دی را باندی نه وی ۰
۲۷ ـ وز ه چې هم څملی ،ځای په ښبنو پا کوی ۰

مالداری ـ هوا ـ روغتیا

دامجموعه زیاتره په مروتو پوری اړه لری. ددی خلکودکرنی او مالداری دژوند ښه ثبوت دی.دا ددوی پرژوند باندی اغیزه لری.کوم متلونه چې دلته رانقل شوی دی ددوی په مالداری ژوند پوری تړلی دی. څرنکه چې وزیر په دی وروستیو وختوکی په کرنه بوخت شوی دی اوبنوځی دډیرو اوبو په درلودلو

سره له پخوا کرگر دی نودې موضوع ته کم متوجه دی. د بنوخیو او وزیــرو د ژوندپروسه تثبیت‌ده، دهوادبدلون په اثرددوی دژوندجگي اوتهيتي تر زياتي اندازی پوري پیشگوئی کیږی اوپیشگوئی یی‌هم معمولاً رښتیا ثابتیږی اوپه دی هکله دوی ښه تجربه پیدا کړی‌ده. دځمکې د شدیاری ـ وترې اوکرنی څخه تر حاصل اخیستلو پورې حتی دهرجریب حاصل اونور پیشگوئی کوی. دپسرلي او ژمی دپرله پسی حالت له مخی دوی دخپل ددوبی غلی اندازه د کمیت او کیفیت په لحاظ مخکی له مخکی ښوولای‌شی .

مگردللمو په باره کې داپیشگوئی نه شی کولای. ځکه دکال هره میاشت ځانته خصوصیات لری اوبیل حالت ښئی. ځکه چې (٦ـ ٧ انچه په کال کې) باران هلته ډیرلږ اوبی وخته دی اودهغه چاودهغو ښارویو اونصلونو چی ژوندیی په باران پوری تړلی دی ددی بی وخته اولږ باران په سبب دښو حاصلاتو پیشگوئی نه شی کیدلای .

١ـ لره دې آباده کړه چی پاته بره شوه .
٢ـ په هل ختلی ښه نه په راشه .
٣ـ په پردیو دروزو باندې گیډه ښو کړل سره لاندې .
٤ـ که ووهی گرسته ته به شی په جامو پټ، که نه وهی گرسته به گرزی لغړ خـــټ .
٥ ـچی‌طمعه دی په ځمکه کړه تومنه دی پری ورکه کړی .
٦ـ شل ورځ کندون کوه یوه ورځ اوبه لگوه .
٧ ـپولی ته یی هیله کړه هیله دی نهیله کړه .
٨ـ سهیل چې واده که دهرچا جامې به وکه .
٩ـ له موتی برلو نه شی .
١٠ـ اوړی که پټ وی په راشه به ځرگند شی .
١١ـ د پوکر بی وفو . (کوم تخمونه د دسمبر د پنځلسم څخه وروسته وکرل شی نه رسیږی)
١٢ـ چې په طمع دکرو شی هغه پاته په میرو شی .
١٣ـ د لوگری چې زړه نه وی لور په لوته تیره کوی .
١٤ـ چې په خپله کرونده گرزی که شیدی وی تول غوړی شی .
١٥ـ زاړی ولاړوی لکه څاړی ، بوبړولاړوی خیښتن‌ژاړی .
١٦ـ اوبه پنډې کړه باجرې غونډې کړه .
١٧ـ لازاړی ځامن‌دی لازاړی غنم‌دی .
١٨ ـچی نه وکاړی نوکه په لاس به نه نیسی‌روکه .
١٩ـ چې په تل روړه وی په تاندو به دوړه وی .
٢٠ـ چې په تل هستی وی په تاندو به نیستی وی .
٢١ـ چې طعمه دې په خدای کړه تومنه دې پیدا کړه .
٢٢ـ نالی کرونده د اوښو تاخت دی موتی کرونده د وزو تاخت دی .

۲۳ـ تاند وبه به دی موړ که وچو به به دی سپور که .
۲٤ـ غنم په دښمن کره باجری په سجڼ کره .
۲۵ـ چې مزکه ډکه کړی ډك به دې کړي چې مزکه وږی کړې وږی به دې کړی.
۲٦ـ په ماتی څه تخم اچوه .
۲۷ ـ توول کال دې گل گل وه بیا دیوه غوائی غوبل وه.
۲۸ـ چې کاتك کیوزی په نوبلا پریوزی . (دکاتك میاشت داکتوبر د پنځلسم څخه پیل کیږی .)
۲۹ـ اسواړه ده اسو گټه ده. (داسو میاشت دسپتمبر ۱۵ م څخه پیل کیږی)
۳۰ـ نه تل وی باران نه تل وی فرزندان .
۳۱ـ وسه په وره ده چیتر په غره ده . (وسه ـ داوری باران ـ چیتر داپریل دشپږمی برسات)
۳۲ـ کیله کیله د خدای په هیله .
۳۳ـ گټغینه کیده لادگره کی ده .(زوړ متل دی غینه کی مقصد ډیر اولادونه گره کی مقصد ډیره کر هڼه).
۳٤ـ تاندوبه کرونده، د گوتو ښتل دی .
۳۵ـ خدای چی مهربان شی په گلو اوغولوئی سم وورری .
۳٦ ـ باران دې په راشه کیږه .
۳۷ـ کرونده دومره ښه ده چی آس پرې ورغړی نه چې پرې وتربې .
٤٠ـ وسه له ښکی سپرلی له پاسه .
٤۱ـ پورب وائی که زه چلیدی ددرښو لاس اوپښی به شنه شول
٤۲ـ چی له تل سره ئیکاروی هغه تل په غم هساروی.
٤۳ـ تل خوار کړی تللی بیارته نه دی بیا راغلی .
٤٤ـ چی تل ورك کړی دی دهغو میله نه مونده کیږه .
٤۵ـ دتل کرونده ماته لینده ده .
٤٦ـ له هغی قحطۍ می ژغوری چی اوربشی شی سمسوری .
٤۷ ـ تاندو بی وال لونگۍ زړوی او وچو بی وال شیړی زړوی .
٤۸ چی فصل پوخ شی داروئی رودل دی .
٤۹ـ اسو ودی سوو .
۵۰ـ باران خوداسی وی زیات خوتندر وی .
۵۱ـ یوئی کری سل ئی خوری .
۵۲ـ چی په آسمان اوره شی مالگه اوبه شی .

۵۳ـ مزکه تول په توکل کوی خومدار ئی په ساتلو کی دی .
۵٤ ـ سپینه وورول کوی توره ډارول کوی .
۵۵ـ څه دې شی‌په هغه سپړلی چی نه سخی څرېنه وری .
۵٦ـ له شنه آسمانه ووریدل نه شی .
۵۷ ـچی په وقت دګلونه وی بارانو نه *چی بی‌وقته باران‌وو ری‌څه ئی‌کی
۵۸ـ په اصل ، باران یوښه دی. خوشحاله !
۵۹ـ پګڼ پرزوي ، چیتریی لټوی .
٦۰ـ غوښی لاچاړه خوری لائی ساړه خوری .
٦۱ځناوران ځلی و پرزول اونوم دپګڼ بدشه .
٦۲ـمالاسپینه څله ژړله چی توری اوبه کړی ګرنګونه .
٦۳ـ دډیرو درمند خرو خوړلی وی .
٦٤ ـچی‌راو خیژی ګوپان بیامه کره مونګان .
٦۵ـ چی راوخیژي تلی بیامه کره کونځلی .
٦٦ـ شولی چی ترنګینړی تبی لنګیړی .
٦۷ـ کرونده آسانه ده پالنه ئی ګرانه ده .
٦۸ ـدپاګڼ‌په دو وژبو غلطه تم شه
٦۹ـ سیلۍ چی الوزی بادئی قاصد وی .
۷۷ ـپه تیرو او بوپسی کورزو ونه وهی .
۷۱ـ په وخت نمو نځونه کوه بیوخته للونه کوه .
۷۲ ـدوریځی دنمر نه می وساتی .

جهالت اوبی عقلـی

۱ـ ختل ئی په توت زده نه وی اوملا کیکرته تړی .
۲ـ کم‌عقل اول ننګ کوی بیاجنګ کوی .
۳ـ نه یاړ وی نه هوښیار وی هسی دغوایه اودکټوئ ناتار وی .
٤ـ کم عقل دومره په بل نه وکه لکه په ځان.
۵ـ لیونی په کلی پوری خاندی اوکلی په لیونی پوری .
٤ـ غیلۍ که می پوولی نه دی هم، کش خومی ئی اوریدلی دی .
۷ـ موږ که خاوری کینه خاوری دې په کونه .
۸ـ خرپه خندانه پوهیږی .

۹ـ که شپه تیاره ده خوراو مور ښکاره ده .
۱۰ ـ دخره مینه دلتو وهل دی .
۱۱ـ په نا قابل طبیب می سر شو * دردمی دزړه دارو دسترګو راکوینه .
۱۲ـ په ډیرو ړندو یو کوڼ جمعداری کوی.
۱۳ـ خرکه ترمکی لاړشی چی بیرته ورشی هغه خر دی .
۱٤ـ خر زوړشه اودڅښتن کورئی ونه پیژانده.
۱۵ـ په پردی مال کم عقلان خوښیږی .
۱٦ـ چی نه ذکروی نه فکر له دی هسی بیداری په خوب خوښ یم .
۱۷ـ په برغولی کی ډوبیږی .
۱۸ـ سخ دهغه لنډان چی نه په سود وی نه په زیان .
۱۹ـ دخره څښتن له عقل پلی خرئی په کور کی لوی شه ده لانه دی پیژندلی.
۲۰ـ ړانده هم په دی پوهیږی چی خدای یودی اومالګه تروه .
۲۱ـ ړوند په خپله خونه ښه پوهیږی نه سترګور دبل په خونه .
۲۲ ـ چی میوی ئی دکابل خوړلی نه وی * دهغه ترفهم ډیرې وی ګور ګوری .
۲۳ـ که ډیر هوښیارئی کم عقل وپوښته .
۲٤ـ چی نه پوهیږی هغه ته یوه برخه دوی کړه .
۲۵ـ په ډیرو لیونی خو ښیږی .
۲٦ـ دخروله خوید سره څه دی .
۲۷ـ نه سودنه فایده ږیره کل کړه پاینده .
۲۸ـ دوه جاهلان زنجیر پریکوی .
۲۹ ـ په میښ چی لاس وهی نو سو په ورا چوی .
۳۰ـ تورخرپه صابون نه سپینیږی .
۳۱ـ خره ښکر ګټل غوږونه ئی بایلل .
۳۲ ـ اوربشی که درویې شل منه وی دخره خو لپه دی .
۳۳ـ خرپلارکړه چارپری بارکړه نو خردې پلارنه شه .
٤۳ـ لنډ یه په غوایه په لوړه وخیژه چی څوك څه کوی ته هم هسی کوه .
۵۳ـ آس ئی هغه ته ورکړ چی تانګ ترل ئی نه زده .
۳٦ـ کوتك خره وخوړ اوشوندك دکلال وپړسیده .
۳۷ـ له ضروره خرهم ابا باله شی.
۳۸ـ که خرو یوی وهلی نو غوږونه به ئی لوی نه وو .

غـــم او ښادی

ژوندلته داحتیاط ،دقت او ګوانښ څخه ډك ښودل کیږی .سړی په خپلو غمونو کی بی پروااو مغرور ښودل کیږی ، داسی چی په زړه کی ئی د بل چا دغم لږ څه همدردی ځای لری. همدارنګه انسان اکثراً نړی په عینی اوموجـــود

شکل سره منی او له افراطڅخه ژغورنه کوی . نه ډیرغم لوی او نه له خوشالی څخه
چوی هڅه کوی چی اوس ځان خوشال وساتی اود ژوندانه له لنډ عمر څخه
گټه واخلی .

«څوك چی په ژوندکی ډیر مقررات او قیودات مراعا تــــوی
هغه ژوند کوی خو په ژوندکی بــه همیشـــــه ورك وی . »

۱ـ چی وپرزی خو به خرنگ نــه شی .
۲ـ یتیم په ژړا تینگ دی .
۳ـ ویر له ډوله سره نه شی .
٤ـ مه له غمه پرزه مه له خوښی ورزه .
۵ـ نه له غمه څوك مړه شوی دی نه له خوښی څوك الوتلی دی .
٦ـ په ویرکی هر څوك خپل مړی ژاړی .
۷ـ پردی غم له واورو سوړ دی .
۸ـ نه هلته ښادی وه چی زه وم نه هلته ښادی وه چی ئی یووړوم .
۹ـ دوراری په وراری سود کیږی دبوری په بوری .
۱۰ـ ځامن خواره دی غیښی ئی کاږه دی .
۱۱ـ زه دی دروغجن یم خو تا دی خدای جوړ کړی.
۱۲ـ چی په جهان کی ئی خوښی وی هغه کس دی .
۱۳ـ پردی غم نیمه ښادی ده .
۱٤ـ دآس ملاجنت دی گیډه ئی دوزخ دی .
۱۵ـ په دنیا دوه څیزه لذت که * سواری دآسو خوب دجونو په ورنونــه .
۱٦ـ مه خوشحال وای مه خانی وای چی په لاس تور موسلی وای خــوارمان
دی که ځوانی وای .
۱۷ـ سخ دهغه سړی چی ئی غم په بل سړی .
۱۸ـ چی نه وی همغم چی وی همغم .
۱۹ـ گازری په خوند دی نه یم په خرپ دی یم.
۲۰ـ دنیا په امید خوړل کیږی .
۲۱ـ ښی می دپاس وی که په خره وی که په آس وی.
۲۲ـ بزیره می وخریله اوعیدهم نه شی .
۲۳ـ یوغم له بله غمه نه شرمیږی .
۲٤ـ هغه څه دی چی بی ور کړوئی زړه ښه دی .
۲۵ـ ځینی ئی خوری ځینی ئی نغری .
۲٦ـ پلار او مورئی خوښیږی چی زوی موستریږی هسی خبر نه دی چـــی
عمر ئی لنډیږی .
۲۷ـ او به په ډند دریږی اوغم په غم دریږی .
۲۸ـ هر کله دی څه کــه چی زړه دی ښــه کــه .

۲۹ـ چې په مال دی اخترشه کوردې دګرشه .
۳۰ـ راشه له هرچا پاسه ، راشه له هرچاسمه ، راشه له هرچا کوزه .
۳۱ـ له خوښی یی خبر نه شوم اوله غمه دی وسوم توره تپه .
۳۲ـ اوبه به تیری شی کانی به پاتی شی .
۳۳ ـ زه‌دی دپلار ویر کوم او ته می د خولی پیښنی کوی .
۳٤ـ ورځ دهغوده چې ښکل کوی ،شپه دهغوده چې سکونډل کوی .
۵۳ـ چرګ چې بانګونه کوی‌خپلی سترګی ژاړی .

پـــــوهه

۱ـ عقل لعل اوګوهر دی نه په زور اونه په زر دی .
۲ـ چې له خپله عقله پلی وی هغه تل په غم نیولی وی .
۳ـ ژبه زده کړه، یوه مه کړه .
٤ـ هرسړی له خپل عقله پادشاه دی .
۵ـ عقل له بی عقله زده کیږی .
٦ ـ له جنګ نه زه راغلی یم او خبری ته کوی .
۷ـ کارچې بی استاد وی بی بنیاد وی .
۸ـ که ددرست کلی ملك ئی چې له ځانه خبرنه ئی نوهلك ئی .
۹ـ هوښیار نه پرزی اوچې پرزی بیاپه خوله پرزی .
۱۰ ـ هوښیار مرغه نه بندیږی او چې بند یږی نوپه دواړو پښو بندیږی .
۱۱ـ ډیر هوښیار ډیر خوار .
۱۲ـ طبیب کوم طبیب دی‌چې په ځان‌ئی تیر شوی وی .
۱۳ـ دزرو قدر زرګر پیژنی .
۱٤ـ دحکیم خبری بی حکمته نه وی .
۱۵ـ لنده ژبه هری خواته ګرزی .

کار او مزدوری

لاندینی متلونه په عمومی توګه دخواریکښانو او مظلومانو متلونه دی . په دی متلوکی انسان فقط دکار اوزحمت لپاره پیدا شوی دی. کار او زحمت ګالل دانسان ګاڼه ده. تنبل اولټ انسان دسپکاوی حق لری . دکار اوزحمت ګاللو خوند ډیر زیات دی. دکار دخوړوالی او ارزښت له امله پښتـــانـــه ځانونه تکړه‌کار کوونکی‌اوزیار ایستونکی شمیری. دزیاراوزحمت‌عمده‌دلیل غریبی مظلومیت او مجبوریت دی.
اوکه نه ډیر محنت اوزحمت چې زیات حاصل ئی هم‌بل څوك واخلی هیچاته

خوندور کیدلی شی .ددی‌سیمی پښتانه دښی او حاصل خیزی مځکی پـــه درلودو سره چی اوبه ئی هم پریمانه دي زیات حاصلات ترلاسه کوی . پــه تیره بیاد بنو وادی ډیره خړوبه اوآباده مځکه ده، مګر خلك ئی‌یـــوازې دفصل په وخت کی کار کوی ،بل وخت لټ اوتنبل پراته دی . دفصل دکرلـــو او ریبولو وخت هم یوازی دځو هفتو لپاره دوام کوی .

۱ـ ګټه ئی‌دمزدور غوندی ،خوره ئی‌دخښتن غوندی .

۲ـ چی خپله اوړه زهیره نه کړی پردی زوی به خپل نه کړی .

۳ـ چی درشی له بله کوره په تابه شپه که تکه توره .

٤ـ خپله اخسته په برغولی کی هم‌ښه ده .

٥ـ چی کاره بارونه وړی هغه اوښان دی .

٦ـ له پراته زمری ښورن ګیدړ ښه وی .

۷ـ خپل کټ خپل پوزکی له هرڅه وی خوږ کی .

۸ ـ په یوه لاس لوکوه‌په بل لل کوه هیڅ پروادی نه شته‌ډیره کل‌کوه .

۹ ـ پردی چاردی که ښه وکړه لاس‌دی تور ،که دی‌بده وکړه مخ‌دی تـــور .

۱۰ ـ که شنغړی ژورنه کړی پردی زوی لوربه خپل نه کړی .

۱۱ـ چی خړنه شی غوړ به نه شی .

۱۲ ـ خری کاره کهتری ،ګوندی خدای درکه بهتری .

۱۳ـ له بیکارنه بیګار ښه دی له جاهل نه تور مارښه دی .

١٤ـ لاس وهه خدای یادوه .

۱٥ـ یوپه سل راځی نه سل په یوه .

١٦ـ دښکار غوښی دځان غوښی .

۱۷ـ بی مزده‌چار دهیچانه زده .

۱۸ـ چی له‌خپله کسبه نه خوری که‌ولی وی ښه به نه‌خوری .

۱۹کار اسان دی پال ئی ګران دی .

۲۰ـ ډیر غواړه لږ نغاړه .

۲۱ـ تیار خور حرام خور .

۲۲ـ که میلمه ئی سټ خونه ئی

۲۳ـ چی بیکار وی‌که سردار وی څه په کار وی .

٢٤ـ چی‌کمکی ئی‌اخلی برګونه دخوار به شنه شی زنګنو نـــه .

۲٥ـ سندرو چی سور دی زور دتنور دی .

٢٦ـ کوږ ووږ له‌خپله لاسه خوږ .

۲۷ـ چی څوك خو بونه کوی دهغو کتی پیدا کیږی .

دروغ

۱ـ چې رښتیا وردرومي درواغو به په ملك اور لګولی وي .
۲ـ په سترګو ویني په زوی لوړی .
۳ـ درواغجن درواغ وایی اورښتیني ئی قیاس کوی .
٤ـ مدعی سست ګوائی چست .
٥ـ ددرواغو مزل لنډ دی .
٦ـ رښتیا که بایده دی هم تارخه دی .
۷ـ درواغ ویل دکوتی ترپ دی .

سمپا او اصراف

دا هرو مرو وایو چې پښتانه دنوم او شهرت لپاره ډیری درنې میلمستیا و ی ورکوی اومیلمه پالنه ددوی غوره دو ددی .هغه پښتون چې لنګـر یې خلاص دی اوهر لاروی ته ډوډۍ کوی وائی چې پیسې ئی په ښه لاره کـی خر خیږی میلمه چې هر چیری ولاړشی دده ستاینه به کـوی . پښتانه نژاداً میلمه پالونکی خلك دی ، هر کلی حجـــره لری او پردی میــلمـا نـــه هلته شپه تیرولی شی اودکلی خلك ډوډۍ او څه کالی دشپې دتیرو لو په غرض ورکوی . دحجری مصارف یادکلی دملك له خوا ورکول کیږی اویا پـــه کلی ویشل کیږی .

۱ـ اوله ورځ پاچا ، بله ورځ وزیر اوبله ورځ له خاورو خمیر .
۲ـ بې وخته میلمه دکاله ناتاردی .
۳ـ په لړوکی خوره په ډیرو کی ننګ کوه .
٤ـ پردی خواره په پور دی .
٥ـ دمیلمانه په تلوار دکاله څه شی .
٦ـ دیوه ست ښه دی دبل پت .
۷ـ مړی چې کوربانه خوښوی ، میلمانه ئی خو ښوی .
۸ـ په فقیر که یودربند شی شل پری خلاص شی .
۹ ـ چې ورکړی ګل شي چې وخوری . . .شی .
۱۰ـ سخیان دخدای دوستان .
۱۱ـ څوك چې ننګ که هغه توری شړی لنګ که .
۱۲ـ کال ته کسه لوړوهـــه .
۱٤ـ ددووکورو میلمه خواروی.
۱٥ـ جنګ پر وسله شی ننګ په غله شی .
۱٦ـ بللی خور ولی .
۱۷ـ دسلو بللیو ځای وشی دیوه نابللی ځای نه شی .
۱۳ـ چې اوګره سرېږی میلمه ډیر یږی .

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۸ـ نه تاڅه راته کیښوول نه ماڅه په کی پریښوول .
۱۹ـ نوم‌دې لنگر کوردی ډگر .
۲۰ـ شنی گورگری می نه‌خوړی په پخوپسی گرزیدم پنهی می بایللی .
۲۱ـ دریاب که لوی دی دسپی په ژبه دی .
۲۲ـ کورمی درجار څکه دی‌مه وه .
۲۳ـ دبخیل مال دخوارو دی .
۲٤ـ چی‌ډیروی خوډیروی چی‌لږوی په بسم‌الله نه ډیر یږی .
۲۵ـ بدشوم دی بدئی نوم دی .
۲٦ـ اخونده اخونده!ماردی. دښو ځوانانو کاردی.اخونده اخونده!تلبردی.
یوزه‌یم بل می‌زوی بل‌ملا اکبردی .
۲۷ـ اخونده صاحبه غوړی‌دی‌غړمه لره سړی دی، دانوردې په لاس کـــی
څه دی ؛ نغن دی‌څه عجب‌ئی خوند دی .
۲۸ـ چی‌سړی زړیږي حرص ئی زیاتیږی .
۲۹ـ شوم گډیر ،تازیان کوی .
۳۰ـ چرگ چی څوبیږی .... یی‌تنگیږي .
۳۱ـ نه خرمرداریده نه سپی ورنه ته .
۳۲ـ موږك په غار ننوتلی نه شواوپه لکی پوری یی مځ ورپسی .
وتا ړه .
۳۳ـ چی ماما وسرته لاس کړی دخورئی امید ورته پیدا شی .
۳٤ـ دگیډی لار ژوره ده .
۳۵ـ اخوند موړشه پاته یی کورشه .
۳٦ـ طمعدار په دواړه جهانه خوار .
۳۷ـ ته وائی بس دی‌وائی لس .
۳۸ـ مرغه دانه وینی لومه نه وینی .
۳۹ ـ چی‌دنس په هوا درومی که یی غم نه وی غم به مومی .
٤۰ـ که واړه دنیا دیوه شی هغه یوبه پری موړ نه شی .
٤۱ـ چی دونی ترك شی دوزی ورترپ شی .
٤۲ـ منگور خاوری په احتیاط سره خوری چی تمامی به شی .
٤۳ـ په پردی کورسل میلمانه هیڅ نه دی .
٤٤ـ دنیا په نهو ولاړه ده هیچالس کړی نه ده .
٤۵ـ . . . هم تنگ غواړی اودزوی سرهم غټ‌غواړی.
٤٦ـ چی په تلبر میړانه کړی ددنیا زور لری .

دانسان عدالت

۱ـ باران په باړه وشه اوخره یې دخالصی یو وړه .
(ځایونه دی) .
۲ـ فصل غوایانو وخوړ او غوړونه ئی دخرو پریکړل .
۳ـ ملک‌خراړوویران که اونوم دکارګانو بدشه .
٤ـ وازګه ئی دپیشو په لکۍ پورې وتړله .
٥ـ حق دحلالید لو دبزووه او په کی راغلل چرګان.
٦ـ ګناه په خپله وکه لعنت په شیطان وایی .
۷ـ یوئی ګتی بل‌ئی ختی .
۸ـ ګرم به کم‌قوت وی اوختی‌به دزور اورختلی وی .
۹ـ ځای‌ودبازونو ،ونیوکار ګانو .
۱۰ـ خواړه خوله خوری او شرمیږی سترګی .
۱۱ـ غوښی نورو وخوړی اوهډوکی دګنجی په غاړه کړل .
۱۲ـ ماسته بیزو وڅښل او خوله ئی دغرنجی ککړه کړه.
۱۳ـ تیل زما لګیږی اوپه ګټه ئی نور خوښیږی .

بوډا والی

دعمر اوزوړوالی توپیر دپښتنو ځوانانو له‌خوا تل دتوجه وړدی. «زوړوالی هوښیاری» یوه داسی موضوع ده‌چی پښتانه په درنده سترګه ورتــــه ګوری ، ځکه چی په تولو کورنیو او کلیوالی شخړوکی دسپین ږیرو نظرتی داعتبار وړدی . په مرکه کی دسپین ږیرو خبروته تول‌غوږ ږدی. کوم‌متلونه چی‌دلته راغلی تول دسپین ږیرو دمقام داحترام ښکار ندوی دی .
۱ـ دزاړه سره مه کوه مړبه شی دواړه سره مه کوه هیربه یی شی .
۲ـ دور او پلار چی زاړه شی ترګوړو خواړه‌شی .
۳ ـ سپینه ږیری خاوری پینه .
٤ـ سړی چی زوړ شی هرزحمت ورجوړشی .

خواری او غریبی

تقریباً له نیمایی څخه زیات متلونه چی‌په ‌دی‌هکله لیکل شوی‌دی‌په مروتو خلکو پوری‌اړه لری . ددوی‌ظرافت‌دستاینی وړدی. دیوه‌غریب‌مروت څخــه بل‌څوک دخواری او غریبی په هکله ښه معلومات نه لری «خواری دروغتیا ـ مورده» او خواری انسان کلک اوسر سخت آموخته کوی . ددی متلـــو نو بله برخه بنو ځیو ، ختکو او دوزیرو دسیموڅخه ده‌چی زیاتره ئی‌مشهور ـ

متلونه دی . کومه خاصه قبیله اومحل نه شو ورته ټاکلی .
۱- دخوارسرې په لاس کندك لوا لیده شی .
۲- تشه لاسه ته می دښمن ئی .
۳- ګنجی په سرتارنه لری په چا کار نه لری .
٤- بار خروړی او . . . دکلال خوږ شی .
٥- که په نورو ښه شپه ده په خوار هغه شپه ده .
٦- نن خو ارتل خوار .
۷- نیستی پاکه پاچاهی ده دولتمند ئی له لذته خبر نه دی .
۸- ورك شی پوره چی میړه باسی له کوره .
۹- دخره هنګاکه له غمه ده برخه یی کمه ده .
۱۰- خدایچی سرې خواروی په ورځ دوه واره پخوی .
۱۱- دادی دومره غوړی وو چی په سرتمام شول .
۱۲- مسکینه یوه سترګه دې توره بله دې سپینه .
۱۳- یاخوارمه وای یا هوښیار مه وای .
۱٤- که خواریم هسی خوار نه یم چی دمسافر و څوری پټوم .
۱٥- که دګیدړ خپلی وای پردی به ئیولی پټولی .
۱٦- له پورو ړی زیات خوار نه شته .
۱۷- چې نه دې وی خپله غونډه بل ته به ناست ئی وچه شونډه .
۱۸-وینځه چی توده شی هلته اوده شی .
۱۹- دخوارانو کټوی په صبر پخیږی .
۲۰-دخوار چیرکی تل دزور اورو سپی خیری .
۲۳- که وطناوګره شی دخوار خو یوه چمچه شی .
۲۲- په میړو خوار په هډو خوار.
۲۱- خوار دارزان هیله وکړی په وار دوه جامی زړوی .
۲٤- اوښ خوپه پیسه دی چیپیسه نه لرم څه وکړم .
۲٥- خوارانو مال په پلو څری .
۲٦- خوا دی عیب نه دی عیب غلااو کاسیری دی .
۲۸-دپیشو په سر دستنی داغ دیر دی .
۲۹-یو بهلول یو ئی کچکول .
۳۰- ورك شی پوره چیورك دې کړل دوه کوره .

غرور ، خود خواهی ، پلمی او بهـــانی .

ددی ګروپ متلونه لږ ګډوډ دی چی د انسان دزړه ضعیفی اومنفی جنبی ښیی.دحیواناتو په طبیعت کی داخلاقو په هکله خاص متلونه راټولشوی دی. کارګه او خره ته همیشه سپك کتل شوی دی :

۱ـ سکندره چې ځربه شي دچوهاړي (جاروکښ) کره په خپلــــــــه ورکړه شي .
۲ـ پکه دخپلې خور په ویښتو سخ کوي .
۳ـ خمڅه هم په ځان غره شوه چې په ما اوکره سره شوه .
٤ـ لوخې دقوم سپکه غوښتله سرئې په دریاب کې وچشه .
٥ـ هرچاته خپل عقل ښه لیده شي .
٦ـ لګړ د زر کې یون زده کاوه خپل ئې هیر که .
۷ـ وزې په میږې پورې خندل چې دالوځه ... دې ورکه شه .
۸ـ سترمې کړې او سترمې دغاړې مه کړې .
۹ـ تروړې (ګیدړې) ته خپله سیوره غټه ښکاره شوه .
۱۰ـ هر څوك وائي چې زما دغړکې خوند ښه دی .
۱۱ـ خر هغه دی کته یې بله .
۱۲ـ هیچاته دخپلې خولې بوی نه ورځي .
۱۳ـ چې کم نه شي سم به نه شي .
۱٤ـ چاچې ځان کمین که دجنت براق ئې زین که .
۱٥ـ له خره څه مردار دی چې دی خړي او به نه څښي .
۱٦ـ سمه سویه ولتیده او سم تازي ته .... ورغلل .
۱۷ـ چې دادې وار شه بابا بیمار شه .
۱۸ـ لګړهم .... خورې هم وزرخاندې .
۱۹ـ په کورکې دې نه چڼه شته نه بټه په شمله دې شوم غلطه .
۲۰ـ که خواږه پر دی وو کیده خودې خپله وه .
۲۱ـ بیکارې سړې په پردو متیازو کښیني .
۲۲ـ شڅکې وايي چې زما تر کوچو پسته زویه اولګړچې زما ترلتې سپینه زویه .
۲۳ـ که دتادې اوربشي ډېرې ځماله نازه سترګې تورې .
۲٤ـ غلبیل کوزې ته ویل چې دا دوه غارونه دې ورك شه .
۲٥ـ اوښه څه دې سم دی چې پاته دې څرخه .

خود خواهي او ناشکري .

خود خواهي دهرچا په نظرکې بدده اوناشکري هم‌لوی عیب دی. ناشکري انسانان په هرځاي کې پیدا کیږي . دپښتو متلونه په دې هکله دانګریز ي متلو سره پوره توپیر لري. پښتانه هوښیار اوزیات ئې په سلوکې زیرك‌دي.
۱ـ زه دستا په برګ یم اوته زما په مرګ یې.
۲ـ له پړوي زوی نه میراث ښه دی.
۳ـ دپلار زړه په زوی او د زوی په وچ کاڼي .

٤- چی ځان وی په ضرور نه زوی وینی نه لور .
٥- دگیدړ . . . . ښکار شول ځنگله ته ئی زغلول .
٦- پریښول ئی عیب لری پریکول ئی درد ناخلف شه دپدرپه مخ کـــی زخـــــه .
٧- یوه ځان کندن کاوه اوبل لور ورنه غوښتله .
٨- اول ځان بیا جهان .
٩- خرپه ځان حیران ښښتن ئی په بار حیران .
١٠- چی ئی غیشی له مازده کړه بیائی ښې زما په سینه کړه .
١١- پلار ئی له لوږی مړیده او زوی ئی خواږه ورنه غوښته .
١٢- موږ دوږی له حاله څه زده .
١٣ وروركه سپور دی دخپل کور دی .
١٤- چی زما په کور ماړه شی هغه زما دموږ میړه شی .

قـــوت او قـــدرت

١- له زوروره یالیری یاغلی .
٢- چی په زور ورسره نه ئی برابر دهغه په څنگ مه څه زړور .
٣- دزور ورو اوبه په پیچو مو خیږی .
٤- مه کوه په چا هسی به وشی هم په تا .
٥ - خور خورده موږ موږ ده چار د زور دی .
٦- زورئی زور اور ته ورکړی دی .
٧- حق ښه دی بی زوره هیڅ نه دی .
٨-چی دزور ورو ښکنی خوری هغه خپل ورشکی خوری .
٩ - شل ټکه د زرگر یو د آهنگر .
١٠- چی زور دزور آورشی پتی له تخم سره خپل شی .
١١- یو غربل غره ته نه ودریږی یو بنده بل بنده ته ودریږی .
١٢ - تړه که مضبوطه ده د نوزپه مخکی هیڅ نه ده .
١٣- چی خان وی په یاران وی چی یاران ئی نه وی خان په بید بیدیــــا حیران وی .
١٤-که د بلی زړه وی گوږی دمالو بس وی .
١٥- زور اور غوږونه لری سترگی نه لری .
١٦- له آزار نه بازار نه شته .
١٧- نه به دې زورا ورزوی شی نه به دې ورورشی ، هسی کانی به دې پـــه کـــورشـــی .

۱۸ـ اوبه راغلی په ورخونه اوبه دهغودی چیزیات‌وی په میړونه .
۱۹ـ که تېر کړی که پرکړی وزربه دي وکاږم .
۲۰ ـ تل چمچه په کونډه کی وی یوه ورځ خود کونډه که هم په چمچه کی شی .
۲۱ ــ چی لوی دو لت غواړی لوی دي دانت غواړی چی‌لوی ولا یت غواړی روغ دي صورت غواړی .
۲۲ـ چی زنی ئی‌ملك وی کلی ئی هلك وی .
۲۳ـ که اوبه زور لری مځکه سور لری .
۲٤ـ له‌زور اورو یاپنډی اوری یا کنډی .
۲۵ـ ګټه دځښتن ده دسپی‌خوهسی دودی .
۲٦ـ کانی که کم دی دګړی محکم دی .
۲۷ـ زور دچل ملا ماتوی .
۲۸ـ شرعه ښه کاردی خوزورئی یاردی .
۲۹ـ دمیښی خو دا خوښی ده چی ښخیږی نه .
۳۰ـ غرکه لوړ دی په سرئی سمه لار ده .
۳۱ـ دنوی ودان له پوره می وساتی‌دکم زوری سړی له‌زوره‌می وساتی .
۳۲ـ مارکه ماردی دپیشو لاچار دی .

شتمنـــی

۱ ـ چی په لاس کی دي وی خوب کوه چی له‌لاسه دي ووزی غوریښ کوه .
۲ـ دزرو دخښتن لار ارته ده .
۳ـ ګیدړ خپل پوست په بلا کښیوست .
٤ـ دنیادهغه ده‌چی خوری‌ئی نه‌چی ساتی ئی .
۵ ـ د نیائی هغه ته ورکړه چی د پوزي پاکول ئی نه‌زده .
٦ـ چی سره خوری هغه سره خړی .
۷ـ چی‌له خپلی دنیامست وی‌له هرچاسره ئی قصدوی .
۸ـ غوړ وی لاغوړ وي.
۹ـ حاتی که له تندی مری په ګیډه‌کی ئی‌بوزنګون اوبه ولاړی وی .
۱۰ـ که ئی ډیره کړی قارون غوندی خوبه نیره‌شی پرون غوندی .
۱۱ـ دنیا دکمر سوری دی .
۱۲ـ خوك وریسی مری اوخوك ورنه مری .

۱۳- چې زروی زاری څه وی .
۱٤ - کټه دې له چاوکړه له خپله ورورہ داهیڅ کټه نه ده .
۱۵- که ډیری دی تیر می نه دی .
۱٦- که پرون کمرونن گودر دی .
۱۷ - چی عمر ، خان ودهرچا ځان وچیعمری شه دهر چاسپیشه .
۱۸ - ځوانی دېوی غوړی دې نه وی .

ښځی

لاندینیمتلونه یوازې هغه متلونه نه دې چیسری دښځوپه هکلــــه څه فکر کوي بلکه داسی متلونه هم په کی شته چیښځودسړیو په هکله ویلی دی . څومتلونه دمینی اومحبت په هکله دی . هغه څوك چی فکرکوی چــی ښځی د لته سپکی کتل شوی دی اویاځینی متلونه بیخی بیادبه دیبایدونه لیکل شي، زماپه نظر لیکل ئی ځکه ضروردی چی اصلی ماهیتئی راڅرگند شی. مګر باید داوواېویوازې پښتانه نه بلکه ټولانسانانپه هرځای کـی چیدی ښځوپه برخه کیمجرم دی ځکه د ښځودمیړانی، پوهیاونوروښواو- صافو څخه ئی سترگی پټی کړی دی. داځکه چی تریوه وخت پوری ښځــی هر چیرته د مرئی په شکل ژوند کړی دی او کوی ئی .

۱- کونډهئی پریښوهتنکه ئی پری کیښوه .
۲- پیغله په شپه کوه کونډه په کاته کوه طلاقه هیچری مه کوه .
۳- نه پکه په چاسرکوی اونه دا د چاسر کوی .
٤-لیور که لړبرشی خواخیږبه خپلــی ... ته ... شــی .
۵- که بوډۍ بزرگه وای نو دډیرو کورونه به ئی ډگر کړی وو .
٦- دمور .... که دغوښی دی روانه دی .
۷- چیمی نه کنډله ورته هغی وترله نته .
۸ - د کونډی نه د ین شه نه ئی ... شه .
۹ - د کاسیری زل نه ودسپینو ځولی ئی مات کړ.
۱۰-که له ور ینداری نه زهیر یږی له وروره زهیر شه .
۱۲- چی تور نه شی ... به نه شی .
۱۳ - د پلار دکورله خواری به خلاصه شی او دسخردکورله خواری به خلاصه نه شی .
۱٤ - کونډه د زوی په هیله له میړه ووته .
۱۵ - مور ئی کسه لور ئی نسه .
۱٦ - ستر کی له ا صله توری ښی دی. * په رانجو ستر کی لولیی تورووینه .
۱۷- اورته راغلی دکور میرمن شوی .

۱۸ـ دميره لوز كوره دښځي ښايست .
۱۹ـ چي ډير غواړي جنگونه هغه دوه كوي وادونه .
۲۰ـ چي ځوان وي دنجونو ځان وي‌چي زوړشي دنجونو پيغور شي .
۲۱ـ يوساعت ددېدن ښه‌دي نه دصدرون درې اندې اور بشي .
۲۲به تش كاته دعمرځه شي لكه سپي چي هډوكي زړه ئي ښه شي .
۲۳ـ مين به‌ښه لرم خوراك به‌ئي سپينه خوله لرم استوگه به‌ئي پسه ورانه لرم كه ليونى شه هوده نه لرم .
۲٤ـهغه ناوي چي‌په ځان ښايسته نه وي .
څوك ئي څه كوي ښايست دمور او نيا .
۲۵ ـ ليلى يوه يارا نئى ډير نيولي دينه .
۲٦ ـ زما دې څه وكړه چي لاړي * زه‌چي‌په مغزلفي‌لرم بل به يار كړمه .
۲۷ـ اول ئي وياړه شيروه بيامېره شيروه .
۲۸ ـ چي ئي موروى بد آوازه لورئي‌نه‌وي نيك آ وازه .
۲۹ ـ غوا دكې كوه ښځه د جې كوه .
۳۰ـ خور اولور په‌خت‌خوراك ښه لره اوله ځانه ئي كوښه لره .
۳۲ ـ كه زوي او ورور په خواست دي‌ميره هربوتي ته ناست دي .
۳۳ـ خري موري ادي موري .
۳۵ـ خور اولور غو ړدولي‌دي چي‌ځان ته ئي نږدي كوي غوړېږي چي لـه ځانه ئي ليرى كوي نوسپي ئي خوري .
۳٦ـ خوري اسپه كور ودانوي ، خوري ښځه كور ويرانوي .
۳۷ـ غرونه بى اوبو نه‌وي كورونه بى ميړو نه‌وي .
۳۸ ـ چي څوك ددين په‌ښه ځي‌له ښځو به‌كوښه ځي.
۳۹ـ چي‌په كونډكه كي‌دې برخه نه‌وي په ډكرئي‌وله چي‌مات شي .
٤٠ ـ تږكي كيږي خونه په سكو نډلو .
٤١ـ دځوى په ژبه مور پوهيږي .
٤۲ـ واك ددې كوهري كه پليمنه خوري كه سنكري .
٤۳ ـ پر دي‌موري كه ښه وائى بدبه كوري خپلي موري‌كه بدوائى‌ښه به كوري .
٤٤ـ خالي كنډول نسكورښه دي له مرداري ښځي ډكر كورښه دي .
٤٥ ـ كونډه دې ميره وكړي چي نوم ئي بدنه شي .
٤٦ـ نوي ناوي راغله نوي دودئى راوړ .
٤۷ـ بن دختو هم بده ده .
٤۸ـ دكور ناوي هلكه وي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

٤٩ـ هغه ښځه مېړه‌وی خندنۍ ښځه درلی نه شی اوهغه ښځه وی‌چی خندنی مېړه درلی نه شی .
٥٠ ـ که داوار خلاص‌شم له دې اشنانه ، بیامی توبه ده‌له جمله اشنانه .
٥١ـ نه ئی ننگ‌شته نه تیغونه ترخانانو دماغی دی پیغلی نجونه .
٥٢ـ بی ریباره یاری گرانه ده .
٥٣ ـ په لیلی هرسړی مین دی* سخ‌دهغو دی‌چی لیلی‌شوه‌پری مینه .
٥٤ـ کونډه چی مېړه که ولی ئی وړاندی نه که .
٥٥ ـ په وړاندنی‌سترگه می‌گوره* که مخ‌می‌تور دی‌اندیښنی‌می‌کړی‌دینه .
٥٦ ـ که سوځی کونډه سوځی میراث‌خوار ئی څه کوی .
٥٧ ـ د خورلورپه لمڅی‌عبث‌کوی خواری .
٥٨ـ مورمی مړه کړه ما یله کړه .
٥٩ـ موزی نه‌کور لری نه له چا پیغور لری .
٦٠ ـ نه‌کوم موزی چاری نه کوم لونگ‌به په درنه میچن‌انه کړم .
٦١ـ مور خوږلی زوی رودلی .
٦٢ ـ چی وروری کړی دربانديږ ... به ئی نه کړی.

هغه متلونه چی عمومی اخلاقی او اجتماعی او انتباهی بڼــــی لـری .

ددی مجموعی زیات متلونه باید دیوه خاص عنوان ترنامه لاندی ترتیب شوی اولیکل شوی وای مگر ددی پلان څخه دمخه دامتلونــه پــــه دی ډول راغونډ شوی وو. نوما ددی بیا بیلول لازم ونه بلل ځکه چی دومره گټه هــم نه کوی،، اوزیات‌شمیرئی‌په کومه خاصه کتگوری کی‌هم‌نه راځی اودمتلونوسره مشابه جملی دی :

١ ـ څوك چی اوښان ساتی دروازی دی ستری لری .
٢ـ غوښی دی یوړی خواورته به ئی راوړی .
٣ ـ مه کوه پیښی څه دې په سرشی څه په پښی .
٤ ـ مچ څه کولی شی خو خوابده کړی .
٥ ـ په الاجی دې لوبی کولی اوس په کی بند شوی .
٦ ـ غوښی که سوی وی له پیتی ښی دی .
٧ـ ځان کندن هسی اسان نه دی چی‌هره زړه ئی کولی شی .
٨ـ چی‌دلنگیدو نه وی نوځله بلاړ بیدې .
٩ـ په وچه ځمکه لامبو وهلی نه شــی .
١٠ـ چی ژوندی وی خوښیدی اوس چی مری اینه دی سوځی .

۱۱ـدځمیارخونه ،هسی سخاوه چی باران پری وشه لاسخاشـــــوه .
۱۲ـ په دوبیانو پوری خپل نوکونه اور شول .
۱۳ـ بی له چریکی نه هم عیدشی .
۱٤ـ بی له چریکی عید نه کیږی .
۱۵ـ که چرگ بانگ نه وائی هم سبابه شی .
۱٦ـ دخری که خوږ شی دخره پری څه شی .
۱۷ـ څومره چی دې پټونی وی هومره پښی غزوه .
۱۸ـ ړوند چی ژاړی په ړندو سترگوهم ژړلی شی .
۱۹ـ له لمده څه لمدیږی ، له وچه هیڅ نــه .
۲۰ـ خرپه غوږونو وهه چی هناٸی هیره‌شی .
۲۱ـ دمیښی که ښکر ستردی په خپل سرئی دی .
۲۲ـ پربی سرینبه نه ښخیږی .
۲۳ـ لکه چی غریږی هسی نهووریږی .
۲٤ـ خپل لنډی سوګه لره بلغل مه بوله .
۲۵ـ کوهی د بل په لار کی مه کنه په خپله به ور پریوځــی .
۲٦ ـ دوطن سویه دوطن سپی نیسی .
۲۷ـ که کور می وسه خندق می پوخ شه .
۲۸ ـ چی کوره خوری چوشی به پری که .
۲۹ ـ د پښی ښنک ته چی اوسی هغه به سوی جامی یوسی .
۳۰ ـ وږیه څه به حاصل کړی دسو یی له سږیه .
۳۱ـ هره ونه مه خوره یوه به دی گنډهیر شی .
۳۲ـ پنځه سره گوتی‌په خوله مه منډه .
۳۳ـ په ډیرو قصابانوکی مږ مردار یږی .
۳٤ـ مړی غږ کوی که ئی ژوندی اوری .
۳۵ ـ ستاله خیره می توبه ده خوسپی دې‌رانه کوری کړه .
۳٦ـ که لنگی غواوی بکیږی ځامن غواړی نووچی غواوی ولی بکیږی .
۳۷ـلیوه که څپلیه کولی خپل ځان له به ئــی لولی .
۳۸ـ خړسپی دلیوه ورور دی .
۳۹ ـ نه خروهلی نه لښته ماته .
٤۰ـ ویش کوه میړوته گوره .
٤۱ـ خاوری لاړی په ایرو پوری ئی واړول او باد پری راغی دواړه ئی یووړلی .
٤۲ـ چی دماما په نغری شی هغه واړه لیونی شی .
٤۳ـ یوه بلا بلی بلا ته وائی چی بو .

٤٤ـ یوچا په کلی کی‌نه پریښود اوده ویل چی وسله می‌د ملك کره کښښیږ دی .
٤٥ـ په هری سوړی کوتی مه منډه .
٤٦ ـ لاری وهه د خدای لار گوره .
٤٧ـ پیا زدی وی خوپه نیاز دی وی .
٤٨ـ یاراته ودرېږه یارانه ودرېږه .
٤٩ ـ چی ځان وینی جهان‌وینی چی ځان‌نه وینی هغه‌خوخاورې پینی .
٥٠ـ چی ډیر غرېږی غلط به شی چی ډیر خوری غارت به شی .
٥١ ـ اول مړه مه نیسه او چی نیسی ئی نو ټینگه ئی نیسه .
٥٢ ـ سر له خدایه غواړه پگړی‌ډیری دی حمیده .
٥٣ ـ غواکه توره ده پی‌ئی سپینی دی .
٥٤ـ مال چی دخښتن په دود نه وی حرام باله شی .
٥٥ ـ چی یوه دې ړنده شی په بله لاس ونیسه .
٥٦ـ په ژوندی غوښه او رنه لگی .
٥٧ـ له بلا یالری یاور دننی .
٥٨ـ د قبر خاوری په قبر تمامیږی
٥٩ ـ شهر په شیوه خوړشی نه په توره
٦٠ـ ځای هغه سوځی چی اور باندی بلیږی .
٦١ـ څه دې شی په هغه لوری چی نه دې غیلی وی‌نه لیری .
٦٢ ـ چی تیغ چلیږی وینی بهیږی .
٦٣ ــ که بی ځایه زرکی نه وښکی آواز * نه صیادځنی خبرونه شهباز
سکه له‌دی خبری هسی معلومیږی ـ چی خپل غږدی هر سړی لره غمـــاز
٦٤ـ که غوار اغله نغن‌په پی، که نه راغله پردی .
٦٥ـ لکه میندی هسی لونه لکه ژرندی هسی دوړه .
٦٦ـ څه رنگ چی کری هسی به ریبی .
٦٧ ـ غله په غله زده مله په مله زده .
٦٨ ـ توره په کتوده غشی په و یشتو دی .
٦٩ـ چی چنهی وی هلته غابښ نه وچی غابښ وهلته چنهی نه وی .
٧٠ ـ چی زوی و هلته شوی (لباس) نه ووچی‌شوی‌ووهلته زوی نه و.
٧١ـ منکی ... څه ولی .
٧٢ـ چیر ته کور وی هلته غړوی چی‌چیرته لوښی وی هلته غوب وی.
٧٣ـ ونی ته به چاپر یکولی که تبر لاستی دې نه وای له‌خپلی تنی .
٧٤ـ ریښمین که زوړشی دخره پرونهی نه ځنی کاوه شی .
٧٥ـ اول زده‌کړه بیا کوزده کړه .
٧٦ـ دآس لته آس سیئا . (دآس دلغتی طاقت آس لری .)

۷۷ ــــ چې په ګوړو مري په زهروئې مه وژنه .
۸۷ــ توکړي لاړي اخیستی نه شی .
۷۹ــ له جهان سره نتلی ، نه نتلی .
۸۰ ــ پلار دې څه کول خره ئې خسی کول، څه ئې تری موندل خپلی جامې ئې پلیتــی کړ ی .
۸۱ــ دښوغوښو ښه زومنه ده .
۸۲ ــ چې په سمه خوراك مومې کم بخت به غره له ځي.
۸۳ ــ چې غله ډیروی اوربشی کره چې ځامن ډیروی ودونه کــوه چـــی دنیا ډیره وی سوداګری کوه .
۸٤ــ چرګ په تپ کې مه شیروه په تلبرکی ئی شیروه .
۸۵ ــ چې زده کړې په چیړې هیر به نه شی په پیړی .
۸٦ــ په خوله خوړ په نیت کوړ .
۸۷ــ داسی کوه چې مارهم مړشی او کوټ هم مات نه شی .
۸۸ ــ چې نه دې بولی مه ورځه چې نه دې رغوی مه رغیږه .
۸۹ ــ په یوی لاری دوه واره ځه په یوې قصی دوه واره مه ځه .
۹۰ــ ډیر ویل دقرآن ښه دی .
۹۱ــ له خوشې غړیده پټه خوله ښه ده .
۹۲ــ څوك چې کیوزی په خپلی خولی کیوزی .
۹۳ــ چې نه پوهیږی ځوانه که .
۹٤ ــــ که تړی وی په خپله به اوبو له راشی .
۹۵ــ ارزان بې علته نه وی او ګران بې قیمته نه وی .
۹٦ ــ چې په چکړو کی خیژی څاځکی به وروریو ځی .
۹۷ــ چې د دریا په غاړه ځي خود به ورلو یږی .
۹۸ــ یوه خوله خو، ښه خوله .
۹۹ــ پټکی چې له سرنه پریوزی که په اوړوتم شی هم ښه دی .
۱۰۰ــ ړوند څه غواړی دوی ستر ګی .
۱۰۱ــ چې شپه شی ډارپه وره شی چې ورځ شی ډارپه غره شی .
۱۰۳ــ هرکار چې پوره نه وی داسی مه وایه چې وشه .
۱۰٤ــ شپه ترمیان خدای مهربان .
۱۰۵ــ څه تر وره پناه څه تر غره پناه .
۱۰٦ــ پسی شا د پاچا ښځې ته هم ښکنځل کیږی .
۱۰۷ ــ اوښ ته چاویل چې لوړښه دی که ځوړ ،ویل ئی په دواړو لعنت شــــه .
۱۰۸ــ منګورهم دغره لوړهم دغره .
۱۰۹ــ چې اوږه وکاږ ی ځای ئی جووت و ی.
۱۱۰ــ یوه تنهاوهلی زانه دګیړله انګو لاهم ویر یږی . (تنهاـ تکه ــ تندر)

۱۱۱ـ لوی نوزونه (سیلابونه) له لویو غرونوراځی او لویو نالوته ځی.
۱۱۲ـ تر خوړلی امیدوار ښه دی .
۱۱۳ـ زهر په زهرو وزی .
۱۱٤ـ چی په پیمانه شوه خونه ئی سپیره شوه .
۱۱۵ـ گمان گمان شی ایمان پری زیان شی .
۱۱٦ـ منافق روژ تی لکه د غوبل خوله تړلی غوئی دی .
۱۱۷ـ دهرچاحلق په خپلو لاړو لوند دی .
۱۱۸ـ یوه وینځه ادله ، دادلی وینځه بله .
۱۱۹ـ غوښتل ئی په ډیر نیاز سره وی او سترول ئی خواری غواړی.
۱۲۰ـنیت بیړئ ده نیت کیږئ دهچینیت ئسمیږی بیړئ ئیچلیږی ،
چی نیت ئی واوړي کیږئ ئی واوړی .
۱۲۱ـ لکه چی ته ئی هسی زه یم خوری څه شی که واده یم .
۱۲۲ـ دیوه یار لپاره سل ریباره غواړه .
۱۲۳ـ په کك یاد په لك یاد .
۱۲٤ـ سودا په رضا خویښی په خوښی .
۱۲۵ـ چی ترکمرپریووت په خولو کښیوت .
۱۲٦ـ ځان ژغوره قابو گوره .
۱۲۷ـ آسونه نعلونه وهل چیندخوهم پښی ورته ونیولی .
۱۲۸ـ مارد ځان له ویری خولی اچوی .
۱۲۹ـ کال بهرب کړی تیر، خوری ستاسوی زنگون به می‌نه شی‌هیر.
۱۳۰ عمریوه خوله مړی‌نه ده چی سړی ئی تیر کړی .
۱۳۱ـ چی دزړه په هوادرومی هغه خپله سزامومی .
۱۳۲ـ چی څه رنگ ساعت داسی مصلحت .
۱۳۳ـ توپك خو نخښنه ماتوی څه لو ، خو نه کوی .
۱۳٤ـ چیندخ روغی میږی څخه ئی پورغوښو میږی ورته ویل چی هاله .
دي نغاری وهلی اوس له مانه پور غواړی .
۱۳۵ـ چی آس پردی وی جگړی پردئ وی‌بیائی څه په منځ کی خیرغواړی.
۱۳٦ـ دغوړو قدر به څه وه په جهان که دریاب غوندی روان.
۱۳۷ـ په لاس ووزی ښه دی نه ترکاله لیچی .
۱۳۸ـ یوه ویل دوره خاوری بل ویل خوره خاوری .
۱۳۹ـ چی یو لاس غوړ وی بل‌تری غوړ یږی .
۱٤۰ـ درسته هغه ده چی لاس دررغله .
۱٤۱ـ که ډیره می درپسی تنده دهقصه به هغه کړم چی په خــدای او-
رسول پسنده ده .
۱٤۲ـ اوگره که ښه وای په بازار کی به خرڅیدای .

۱۴۳- چيچاژغل که ‌ه ویاړو ،هغه خلاص شه له لوړو .
۱۴۴- چي په خپله ورشي بیا څله ترې‌مرور شي .
۱۴۵- چي له وڅه یولږگی رزیږي‌ښه دی .
۱۴۶- بارخرې نه شه وړی خولی ئی‌په خرگی لگولی .
۱۴۷- موږك‌دشرابو گړی‌ته پریوت اوپیشوئی په کورکی پوښتنه کولـــه .
۱۴۸- دلنډ لغړ له اوبو څه ډار دی .
۱۴۹- په د و و بیړیو پښی مه ږده .
۱۵۰- له تودو سوی ، سړوته پوکل کوی .
۱۵۱- څوك سړی وپه بنگورو ږدی نه وه ،چی روږدی شه بیائی پـــــه ړازه وراچول .
۱۵۲- دتورو کار کوله سحره سره څه دی .
۱۵۳- دتورو قارغوله سحره سره څه دی .
۱۵۴- چی‌نه پیری نه‌خرڅوی بازار ولی تنگوې .
۱۵۵- چي ږیره وخریی په بریتوځنډ نه کیږی .
۱۵۶- چی ترخه دی خوړلی نه وی دخوږوپه لذت به نه وپوهیږی .
۱۵۷- چی په کور کی‌سترشوی وی غابښ ئی‌مه گوره .
۱۵۸- پتوی اوښان اوځی تیټ تیټ .
۱۵۹- خواره دې هغه خوری چی خدای ورکړی وی .
۱۶۰- دوې توری په یوه تیکی‌منډلی نه شـــی .
۱۶۱- چی کوږ یادوی په کوږ به پیښ شی .
۱۶۲- پور چی زیرنی شی هیرنی شی .
۱۶۳- دمیږی چی په پیوورکولو رضانه وی نو پچی په کی کوی.
۱۶۴- دنورو که له نورڅه‌سره دی دموږك خو ،له بنۍ سره دی.
۱۶۵- ترکاته خاته ښه دی . (ترکتلو ختل ښه دی .)
۱۶۶- په کور کی میږی هم بد دی .
۱۶۷- خواره یاړاړی سخی (خوسی) تماموی یاړاړی زنکی (ځوانان)
۱۶۸- دکوتانی گټه دسپی ده .
۱۶۹- دتوپك ډز له نژدی لری ښه ځی
۱۷۰ - د لارې ونه لغړه وی .
۱۷۱ -غواچې په غوجل شی ، پسي میرمن په اوبل شی .
۱۷۲ - تر نامه لاندې ځان په واك نه دی .
۱۷۳ - یو سړی د بل سړی شیطان دی .
۱۷۴ - ... کاهی دی زمینداره درب دی کاهی لاړ شی درب پاته شی .
۱۷۵ - ما لا ښه کړه ، ما ماته خپله پښه کړه .
۱۷۶ - چې اور ولگی لامده او وچ گډوډ سوځی .
۱۷۷ - سود او زیان سره نیولی دی .

١٧٨ ـ آس اسان دى سنج ئي گران دى .
١٧٩ ـ خوږه گوته نه پريکولى شى نه سهولى شى .
١٨٠ ـ دښه پلار زوى مه شى .
١٨١ ـ شاهين چى په غوټه شى مرگ ئى هير شى .
١٨٢ ـ اوسپنه چې توده نه شى اوږده به نه شى .
١٨٣ ـ اخوند غره ته نه تلو او يې جماعت ته راتلو .
١٨٤ ـ صدرى پور غوښت ندرې پرې وارا وه .
١٨٥ ـ ږومبى د وروستى پل دى .
١٨٦ ـ ځنگل بى زمرې نه وى .
١٨٧ ـ سل قصې سر ئى يو .
١٨٨ ـ اور ته چې نږدې کيږى آخر سو ځيږى .
١٨٩ ـ سپى چې غپيږى څه وينى .
١٩٠ ـ چې اوږه نه خورى بوى ئى نه ځى .
١٩١ ـ مخ دې ورك شه وينځى چې دوينځى . . . مينځى .
١٩٢ ـ کتورى که مات نه شو خو چين ئى ولاړ شو .
١٩٣ څومره خرکى دومره بارکى .
١٩٤ ـ مړى نه خاندى چې خاندى کفن څيروى .

١٩٩ـ مور که ليوه شى هم دزوى غوښى نه خورى .
٢٠٠ـ دم چى دول وهى زور يى لرى .
٢٠١ـ اوبو وړى بوتى ته لاس اچوى .
٢٠٢ـ لمر په گوتو نه پټيږى .
٢٠٣ـ شکوڼ که حلال دى رنگ يى مردار دى .
٢٠٤ـ گل له گله پيدا کيږى خار له خاره .
٢٠٥ ـ دوه تورې په يوه تيکى منډلى نه شى .
٢٠٦ـ دحاکم کور درياب دى چى ورپريوت پريوت .
٢٠٧ـ غله ته وايى غلا کوه کوربه ته وايى بيدار اوسه .
٢٠٨ـ آس په خپل قابو ترپيږى .
٢٠٩ـ شاڅکى شاڅکى چى توليږى لوى درياب ورنه جوړيږى .
٢١٠ـ څرمښکه دپښو په شامت له مارانو ووته .
٢١١ـ اوږدى چارى په اوږدو لاسونو شى چى لنډوى بندوى .
٢١٢ـ دوړى ترفهم روته پلاو وى .
٢١٣ـ دکښيو تلى دار نه شته .

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۱٤ـ که اختر عره میاشت وای چا به اختر بالـه .

۲۱۵ـ ویړیا راغلی ویړیا تللی .

۲۱٦ـ اول طعام بیا کلام .

۲۱۷ـ کارونه په وخت پوری موقوف دی .

۲۱۸ـ خر ځی ښبتن ورپسی ځی .

۲۱۹ـ یوه هاوه هغه هم سخا وه .

۲۲۰ـ مه داسی خوږشه چی خوری دې ،مه داسی تریخ شه چی توکی دې.

۲۲۲ـ ژرنده که دپلار ده خو په وار ده .

۲۲۳ـ چاره که دزرو وی په نس یی څوك نه منډوی .

۲۲٤ـ دیوه لاس گوتی هم په یوه شان نه دی .

۲۲۵ـ بی گودره مه گډیږه .

۲۲٦ـ چی تر یوی ویالی توپ کړی بله ورته اسانه وی .

۲۲۷ـ که غم نه لری نو وزه واخله .

۲۲۸ـ کنزدیری خبری که که یی ملافاروق ومنې .

۲۲۹ـ خپله ژبه هم کلا ده هم بلا ده .

۲۳۰ ـفریاد له خوږو زړونو کیږی *سړیچیروغ وی ولینه کا فریادونه .

۲۳۱ـ لوی پرهار دنیزی ښه دی زر رغیږی ولی بدپرهار دژبی په زړه داغ شی نه رغیږی .

۲۳۲ـ چی باد نه وی بوټی نه خوځی .

۲۳۳ـ له پیښی تیښته نشته .

۲۳٤ـ بی دوله مه گډیږه .

۲۳۵ـ دنیا دمسافرو سرای دی .

۲۳٦ـاختر داسی زوی نه دی چی پټ به تیر شی .

۲۳۷ـ په پردی لاس مار هم مه وژنه .

۲۳۸ـ یا لویو غرو ته ځه یا لویو کورو ته ځه .

۲۳۹ـ چی نه خوری له هغه باغه ، غم یی په څه خوری .

۲٤۰ـ چی دب نه وی ادب نه وی .

۲٤۱ـ یا مړ یا مور .

۲٤۲ـ چی طلب یی کوی آخر به یی مومی .

۲٤۳ـ یو ساعت دبل ساعت په شان نه وی .

۲٤٤ ـدلمدی ختی لږی او به دارو دی .

۲٤۵ـ چی بد کوی کارونه هغه بد وینی خوبونه .

۲٤٦ـ بدی دگیدړ کوه او تپی دزمرو گرځوه .

۲٤۷ـ کومه ونه ده چی باد نه ده خوځولی .

۲٤۸ ـکاروان له ستړی مه پوښته بغیر له خیر .

۲۴۹- وړاندې ترکاڼې لاندې .

۲۵۰- چې غواړې پرې واوړې .

۲۵۱- له ډکه لوښي څه توئیږي .

۲۵۲- چې نه ځې وابه دې اخلم او چې نه خورې څه دې کوم .

۲۵۳- چې غل نه اوړې مل دې واوړې .

۲۵۴- که شپه تیاره ده لاس له خولې نه غلطیږي .

۲۵۵- خره سپیه که ګرندې یې په ښکار به څرګند شي .

۲۵۶- دزړو وزړو ته لارې دي .

۲۵۷- سترګې که غټې دي هم دواړه کسي په زور چل کوي .

۲۵۸- څه به بزه وي څه به یې مزه وي .

۲۵۹- زیښم که زاړه شي هم له سپښسو ښه دي.

۲۶۰- روپۍ که وړه ده په تول پوره ده .

۲۶۱- چې ملا وایي هغه کړه اوچې ... کوي هغه مه کوه .

۲۶۲- په وچو اوبو ژرنده نه چلیږي .

۲۶۳- ژرنده داوبو په زور غریږي .

۲۶۴- بې کنګاشه به هیڅ په لاس وانه خلې چې خبروې دکنګاش له برکته .

۲۶۵- خت په خت پورې نیســه .

۲۶۶- بې له دې چې نامرادې ته ورسیږې ګنه نشته **ومراد** ته رسیده.

۲۶۷- خپله شا په خپلو نوکونو ښه ګریږي .

۲۶۸- او ګره دې وی توده دې وی .

۲۶۹- چت ته جوړ کړه نقش له ما پرې غواړه .

۲۷۰- نوک ځای کړه له نوک نه به دسوک ځای وشي .

۲۷۱- پردی دستار په سر ، دمار ترل دی .

۲۷۲- سترو کورو ته ریبار غواړه سترو غروته لار غواړه .

۲۷۳- چې نیم غوئی له پوسته شه وروسته دپښو پریکول ورپه یادشول.

۲۷۴- یو خورم بل پخوم .

۲۷۵- بلا چې پرته وي هومره ښه وي .

۲۷۶- اوبه چې تر سر واوړي څه یو ګز څه دوه ګزه .

۲۷۷- اول ملګری بیا لار غواړه .

۲۷۸- میښې ! میښې ! که دیوه غره نه یو ، دیوې بیشې .

۲۷۹- له کنډاسي خولې بې اختیاره لاړې بهیږي .

۲۸۰- له هر چا سره خبرې دهغه دعقل په اندازه سره کوه .

۲۸۱- کوز وی که پاس وی خو چې په لاس وی .

۲۸۲- خپل ګریوان دبل په لاس کې مه ورکوه .

۲۸۳- میړیه میړیه دا سړدې ولې غټ دې دعقل له زوره داملا دې ولې

نری‌ده‌دوسلی له زوره‌دا ... دې ولی غټه ده میړونه په ... کی خبری‌نه کوی .

۲۸۵ چی توره شی سره شی .

۲۸۶ـ مارچی‌سوری‌ته ورشی‌نو سمیږی ته دتبر په سر پرت یی‌نه سمیږی .

۲۸۷ـ بوړی غاړی سندرۍ ویلی نه * شـــی

۲۸۸ـ بلا له هغی پاخی چی‌یی کرنګ له پوزی څاڅی .

۲۸۹ـ په نبه یی‌ونیسه مرګ ته به راضی شی .

۲۹۰ـ مرغلری په غوجل کی مه غورزوه .

۲۹۲ـ سپینه ږیره په کارنده چی زړه تور وی .

۲۹۳ـ سترګی له سترګو نه شرمیږی .

۲۹٤ـ کله کله مسخری دا یمان زیان وی .

۲۹۵ـ له ... سپی نه چا پوښتنه وکړه‌چی‌په لارکی‌ځوك درسره ښه وو، ورته وویل‌چی‌تول ښه ووخو بلامی‌دې‌په خپل قوم پر یوزی .

۲۹۶ـ ښه دی هغه ترخه چی وروسته وی خواږه .

۲۹۷ـ داغ په سپینه جامه لګی .

۲۹۸ـ دیو له خپل سیوری ویریږی .

۲۹۹ـ غله ته هر بوټی سړی دی .

۳۰۰ـ غر، غر لره زر تر پ مه کوه .

۳۰۱ ـ برت په لړی بانی په سړی ښبلی .

۳۰۲ ـ ګنډیری که دګلاب غوندی ګل لری په دی ګلاب نه شه .

۳۰۲ـ پیشو هومره درویشه ، چی‌په پیونه د ه‌پیشه .

۳۰٤ـ اخوند ګرمولم زه نه ګرمیدم .

۳۰۵ـ دکیدړ استازی کیدړ وی دزمری زمری .

۳۰٦ـ پښی هغه ځای ته ځی چی زړه ورځـی .

۳۰۷ـ توره که تیره وی په ګذار به څرګنده شی .

۳۰۸ـ که وریځ توره ده او به سپینی تری راووری .

۳۰۹ـ له سترګو لیری له زړه لیری .

۳۱۰ـ چی له هر چاسره اوسی له هغو به برخه یوسی .

۳۱۱ـ پردی خواږه خواږه دی .

۳۱۲ـ چی تیر شی قدر یی بر سیر شی .

۳۱۳ـ بلاوه برکت یی نه وه .

۳۱٤ـ وړل دکانړو دلویو غرونو له سرونو په سر ښه دی‌دهرچا له منتونو

۳۱۵ـ قصه چی په سنده‌وی هغه له خونده وی .

۳۱٦ـ چی لږخوری هغه تل خوری چی‌ډیر خوری هغه ګندبهیر خوری .

۳۱۸ـ چی په سریی چاره شی خدای یی‌په زړه شـــی

۳۱۷ـ زیاته ونه چی‌پری کیږی زیاتیږی .

(c) ketabton.com: The Digital Library

٣١٩ـ برخه کومه بدهده چی ورښکاره ئی کړی او ورئی نه کړی .
٣٢٠ـ اوړه چی خمیره شی هرڅوك کوتی کی وهــــی
٣٢١ـ منګی هسی مات وډبلې ئی بانه شوه .
٣٢٢ ـ دبنجخو له حاله میږی پوښته .
٣٢٣ـ ویشلی دغوږولایقی دی .
٣٢٤ـ خواږه هاله خوره‌چی نعمت شی‌اوبه‌هاله‌چښبه چی شربت شی .
٣٢٥ـ چی‌په مرغانو قلنګ راشی نوقطبیزوایی‌چی‌موږك یم اوچی‌په موږکانو راشی نووایی چی قطبیزیم .
٣٢٦ـ لاس چی مات شی غاړی ته څــــــی .
٣٢٧ ـ زوی او لور مور او پلارته ژاړي .
٣٢٨ـ خر به څه وی چی بار نه وړی .
٣٢٩ـ ستاپه ترغ کی‌هم ورږی ښوری .
٣٣٠ ـ دسنډا ورته میښه ده .
٣٣١ ـ زمایی په اسلام کی شك دی اودی مریدان نیسی .
٣٣٢ـ یوپسی رسیدی نه شه اوبل ورته ویل چی‌تری تیرشه اوپری‌راو ګرزه .
٣٣٣ ـ چیرته خرچیرته . . . .
٣٣٤ـ دګوډی خوله خلاصه شوه او دردنو لارو شوه .
٣٣٥ـ خدای خبردی چی اوښ به په کومه ګونډه چوکیږی .
٣٣٦ـ پیشو چی خوب وینی خو موږك په خوب کی وینی .
٣٣٧ ـ دهیري زوی به هیري پسی ځی‌دوزي زوی به په وزي پسی ځی .
٣٣٨ ـ پرسیدلی په خپلی . . . **خلاصیږ ی .**
٣٣٩ـ کبان کبان په اوبو کی سره وینــی .
٣٤٠ـ چیرته ګنجی چیرته سالو .
٣٤١ ـ په دودو راپسی ځغلی درجاوزی کردی خپلی .
٣٤٢ـ مادرپسی مټ به تالا ځان رانه غټ نه .
٣٤٣ـ نه باز یی نه باښه په‌دی خوشی خلق‌کی ناست‌یی غوښی خوره.
٣٤٤ـ وطن دوندی بادشاه ړوند دی .
٣٤٥ـ له ړندو سترګو نو باسی .
٣٤٦ـ خرمی هم شته خربه می‌هم شه .
٣٤٨ ـ وبه دی شوکوم خودپیازو پنډه به دي‌په سرنه وی .
٣٤٧ ـ موټ دي راوړی‌لاخاندی .
٣٤٩ـ چی لړې می، لرم به دې ، چی‌لړې می لړم به دې .
٣٥٠ـ نه دځان دساتلو وی نه دیار .
٣٥١ـ اوښانو نه زړل بوربو زړل .

٣٥٢ـ خپله پښه یې پخپله په تبر ووهله .
٣٥٣ ـ ګیدړ په ونه ختلی نه شه ویل یی چې ترخه ده .
٣٥٤ـ آسمان په لوټو ولی .
٣٥٥ـ بربند له لاری غړیږی او وږی له لاری نه غړیږی .
٣٥٦ـ یوه ورځ دوه ئی سیوری .
٣٥٧ـ د پاچاهانو خوب په میږتانه دی .
٣٥٨ـ د بیزو وړور دی په خپله پرهارلویوی .
٣٥٩ـ تراټ ښه دی که متروکه ، لعنت شه په دواړوه توکه .
٣٦٠ ـ چې څه رنګ تاره هسی یی کربوړه ، چې څنګ غرهسی ئی غرڅه .
٣٦١ـ په خپله پوزکی بلا راغله بوچکی .
٣٦٢ـ زوړ شوی مسلمان نه شوی .
٣٦٣ـ رامه شی دغم کاروانه سوددی نه راوړ بی زیانه .
٣٦٤ـ خوب چې زوړ شی بالښت نه غواړی زړه چې مین شی بنایست نه غواړی .
٣٦٥ـ له ماتی لندی دوه کسه ویریږی .
٣٦٦ـ نه دې نژدی کتی شم نه دې لېری پریښودی شم .
٣٦٧ـ دغله په ږیره خس وی .
٣٦٨ـ پلاردی سواروم کړو که پلیو ! چې زما له ښې ووت څه شی چې چام کړو .
٣٦٩ـ همیشه دکنجی له سره پخه رڅی .
٣٧٠ـ کوړک کوړک دلی کوی او هګی بل کلی اچوی .
٣٧١ـ ښنی په غلانه چیچل کیږی .
٣٧٢ـ د بیدیا سپی راغلل دکلی سپی ئی وشړل .
٣٧٣ـ کوڼ په یوه خبره دوه واره خاندی .
٣٧٤ـ لکه لیونی سپی ځان ته خولی اچوی .
٣٧٥ـ لکه دمرداری سپی یو په بل خولی لګوی .
٣٧٦ـ پک په سر بومنځ وهله وینی یی پرمخ راغلی .
٣٧٧ ـ دال دکیندې ښه دی تیغ دفرنګی .
٣٧٨ـ چا بلا نه ویل چې ته به راشی که زه درشم ویل یې چې ته مه راځه زه بـه درشـــم .
٣٧٩ـ ما یه روزی پسی مه وګرزوی روزی په ما پسی وګرزوه .
٣٨٠ـ څه لوړو څه دپك سرلغړو .
٣٨١ـ کنډهیری می په تل کی زښتو ، اودی په خولی پوری رانه ودریده
٣٨٢ـ که زه نه وایم زمادا ماته پښه به وواییی .
٣٨٣ـ چیری خوله چیری څنګل .
٣٨٤ـ سپی هډوکی خوری خپلو کولمو ته نه ګوری .
٣٨٥ـ داسی خبری وکړی چې دخرو توبی شی .

۳۸٦ ـکه څه وایم کلی‌دی که څه نه وایم دخاني زوی روی دی .
۳۸۷ـ بی ځایه خندا ژړا ده .
۳۸۸ـ څوك چی‌تاته وایی غوږ دی‌سپی یوړو نو ته به په سپـی پسـې
ځغلـــی که خپل غوږ ته به لاس ورووړی .
۳۸۹ ـلکه نرکچوردی دلونه خوند بدوی .
۳۹۰ ـنه به دي‌ځاځکی سوړ که ، نه به دي خټو زکی موړکه .
۳۹۱ ـاوبه راځی له پاسه ښکته په ژړا ژاړي له فراقته‌چی لاړولاړو بیا
به رانه شو ارمان ارمان تیره ساعته .
۳۹۲ـ ړوند اوکوڼ ، پك اوشل‌په هرځای‌کی چی کښینی کوی‌خلل.
۳۹۳ـ چی مـور میـره شی پـلار پلنـــدر شی .
۳۹٤ خره جولارا باله جولاخر ورباله ، لیوه خبره شه خریی پړق وخیره.
۳۹۵ ـ دتیل هوسی داخوی چی‌ته لری ښه یی نه لری وابنه دسمی خوری
هوا د غره لری یوه ورځ به په هسی ښکاری وا وړی چی خپل بدن به پـه
وینو ولړی .
۳۹٦ـ څه غر تور ؤ څه لړو تور که .
۳٦۷ ویښته می ځیری کول کسی می ووتل .
۳۹۸ـ بـد ویـل دځـــان دی .
۳۹۹ ـچی باران نه وه توی وچ‌وه چی وشه څپرونه یی توی ته یووړل .
٤۰۰ـ برگ که بار دی خویو ساعت په کار دی .
٤۰۱ ـدیوه اصل دیوه فصل ته ساهو شوی زه کم اصل .
٤۰۲ـ په ړندو کی دیوی سترکی څښتن پاچا دی .
٤۰۳ چی‌له مکی لیری ووحج‌یی‌وشه چی‌مکی ته نږدی‌ووله حج نه پاته شول.
٤۰٤ـ په مار چی اجل ورشی په لاری برابر شی .

PROPERTY OF ACKU 1508

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library